

BYWAĆ (6338) *vb impf*

inf bywać (122). ◇ *praes 1 sg* bywam (54). ◇ *2 sg* bywász (11). ◇ *3 sg* bywã (3422). ◇ *1 pl* bywamy (164). ◇ *2 pl* bywacie (10). ◇ *3 pl* bywają (1441). ◇ *praet 1 sg m* -(e)m bywał, bywałem (29); -em (4), -(e)m (25). *f* -(e)m bywała (2). ◇ *2 sg* -ś bywał, bywałeś (11). ◇ *3 sg m* bywał (206). *f* bywała (84). *n* bywało (204). ◇ *1 pl m pers* -chmy bywali (3) *LubPs, RejPos, RejZwierc*, -smy bywali (1) *Diar*. ◇ *2 pl m pers* -ście bywali (2). ◇ *3 pl m pers* bywali (206). *m an* bywali (3) *BierEz, RejPos, BielSpr*. *subst* bywały (189), bywali (2); bywały : bywali *BielKron* (17 : 1), *BielSpr* (6 : 1). ◇ *fut 2 sg m* będziesz bywał (1). ◇ *3 pl m pers* bywać będą (1). *subst* będą bywać (1). ◇ *imp 2 sg* bywaj (21). ◇ *3 sg* niech(aj) bywã (4). ◇ *1 pl* bywajmy (1) *KochFr*, niechaj bywamy (1) *BibRadz*. ◇ *2 pl* bywajcie (6). ◇ *3 pl* niech(aj) bywają (11). ◇ *con 1 sg f* -bych bywała (1). ◇ *2 sg f* by bywała (1). ◇ *3 sg m* by, niechby, bodaj bywał (25). *f* by, niechajby bywała (10). *n* by, bodaj bywało (16). ◇ *3 pl m pers* by, bodaj bywali (30). *subst* by bywały (29). ◇ *con praet 3 pl m pers* by byli bywali (1) *GórnRozm*. ◇ *part praes act* bywając (12).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (XVIII) – XVIII w.

I. Samodzielny czasownik wielokrotny 'być niekiedy, od czasu do czasu, często, zazwyczaj' (2281) :

1. Istnieć, żyć, występować, panować; esse Mącz (737) : *PatKaz I* 16v; *PatKaz III* 118v, 125, 139; *FalZioł III* 11a, V 29v, 52, 52v, 103; *GlabGad A2v, B7, E6v, K5v, L2 (10)*; *MiechGlab* 51; *KłosAlg A2*; *LibLeg* 9/54, 10/94; A wiele kroć dom zeszły w ktorem iuż żadna nádzieiã o potomku niebywa on vczyni obfituici *RejPs* 168, 167, 196v; *RejJóz* H8; *SeklKat* M4; *RejKup* i5; Bywały nã on czas iako i dziś miedziané pieniãdze *MurzNT* 41 *marg*, 86; *KromRozm III* B7, K7; *Diar* 23, 41 [2 r.], 67; *LubPs* A3, ee6v; *GroicPorz* p2v, p3, ll²; *KrowObr* 10, 12v, 94, 197v; Wízãk bywãią odpufty od męki od winy. *RejWiz* 159v, 7, 19v, 37v, 40, 70v (14); *Leop Ez* 1/28; *UstPraw* A4v; Iż w tych domiech doftãtek zãwždy przed tym bywał *RejZwierc* 66, 48, 71, 83, 111; *BibRadz I* 276 *marg*, 118 *marg*; *OrzRozm* B4v, C2v, F4, P4v; *BielKron* 101, 108, 247, 270, 296v (7); *KwiatKsiãz* C, O2v; *Mącz* 40d, 235b; *SienLek* 77v; *RejAp* 172; Bywa y w tym trefność/ kiedi ktho w rozmowie przyczynę iãkiew rzeczy inã zmyfli/ niżli ieft *GórnDworz* Q3, D2v, D4v, P6, X6v, Ee4; *RejPos* 5v, 170v, 177v, 234v, 312v (8); *BialKat* 311; *BielSat* G, G4v, N2v; *HistLan* A3, F4v; *KuczkbKat* 195; Y bywãli tãcy ludzie y zã fthãrych wiekow/ iãko on fprofny Nero/ [...] co fobie zã krotofilę krew ludzkã rozlewãli. *RejZwierc* 77v, 19, 60, 89, 132v, 171 (16); bo wielki ftrãch bywa w ten czãs kiedi fie woỹfkã pothykãią *BielSpr* 6, 9v, 27, 30v, 31, 50v [2 r.] (20); gdyż tãm tylko Wikãrius bywa/ gdzie fãmego Pãnã y Princypãlã niemãfz. *WujJudConf* 124v; *BudBib* 1.Par 27/4, 12, *Eccli* 20/9, *Dan* 13/27; *Strum* Ev, Q2; *BialKaz* L3; *BudNT* b4v; ono nã czãs powãzne y do czãfu trwãiące zwierzchowne fzãbãtu poftãnowienie/ odrzucãl: iãko to/ w ktorym bywãlã omylkã *CzechRozm* 72, 103v, 186, 252; *ModrzBaz* 6 [2 r.], 15v, [16]v, 22, 24 (22); *Oczko* A3; *KochPs* 106; *ZapKosciar* 1581/22v; *CzechEp* 12 *marg*, 368; *ReszList* 168; *WerGość* 235; *BielSen* 13, 18; *BielSjem* 23; *BielRozm* 10; a bywa wielekroć tego/ dla zdrowia Rzeczypořp: potrzebã *GórnRozm* M4, G4v; *GostGosp* 110, 124, 130, 136; *Phil* H2, H3; *RybGęřli* A2v; *WujNT Luc* 15/10, *Act* 19/38; *SarnStat* 44, 143, 233, 436, 481, 530; *PowodPr* 36, 55, 59, *CzahTr* C; *SkarKazSej* 661b; *KlonWor* 65.

bywać na kogo = *nawiedzać kogo, przypadać, przychodzić na kogo* (3): *FalZioł* V 43; Iãko mãiã Pogãni fwe dãry od Bogã: Iãko nã chrzeřciãny częfto bywa trwoğã. *BielSen* 5; *GórnRozm* G4.

bywać na co, do czego, ku czemu = być przeznaczonym na co (2 : 1 : 1): *RejAp* 132; Segewolt ná ziemfkie maršalštvo wešpołek z Lewburkiem/ Mittaw/ Georgenburgem/ y Schoen Zamkami bywał *KwiatOpis* B4v; *ModrzBaz* 71; *GostGosp* 56.

bywać nad kim (1), nad czym (1) = ogarniać kogo, rozciągać się nad kim (2): *RejAp* 106; łáfká Boža nád tákowym bywa/ Y teź błogošláwieńštvo z šzczęściem odpoczywa. *KořakSzczęšl* C4.

W połączeniu z zaimkiem pytajno-względnym i bezokolicznikiem = istnieje to, co trzeba by (1): Abowiem od tych chwałtow nie bywa co chować. *RejZwierz* 100v.

W charakterystycznych połączeniach: bywać czasem (7), często (4), częstokroć (2), nigdy, niekiedy, pospolicie (10), rad (2), wielokroć (2), zawždy (12).

Przysłowia: Ale tám rzadko bywa pan Gdzie rządzi/ czuha dołoman *RejRozpr* Iv.

Nie koźdemu dowierzaymy. Bywać poštawá pokorna/ Ale pod nią myšł niewierna. *BierEz* P3.

Iż záwždy bywa przed zelženiem pychá/ á przed vpadkiem powyšłżenie myšli człowieczey. *RejPos* 13v.

A stakym tam yakys šam šyadz Bo wiecz bywa dobra radá Rownemu zrownem biešyadą *RejKup* cc8.

Ták wielka bywa czálem rozmáitošć y roznošć ták w rzeczach iáko y w czášiech/ iż nie dźiw/ że o nich ták wiele czálem bywa rozumow (iáko iešt w przypowiešci) ile głow. *ModrzBaz* 65.

Gdyž iáko żywo nigdy thám rządu nie bywa/ Gdzye šie więc wiele pánow do czego ozywa. *RejWiz* 114; *KlonKr* A4.

A zaž nie wiesz, iż w sytošci Bywa došyć mierzionošci *BierRozm* 7.

Gdzie nie bywa dobra wyara Zbladzy [*lege*: zbładzi] y wrozumie miara. *RejKup* e5v.

Frazy: »co ich (*a.* ktorej, jako) nie bywało, jaki (*a.* ktory) nie bywał« = *niesłychany, niezwykły; niesłychanie (3 : 2):* Lecz s tych šuchych [*jazów*] šzelági/ bárzo wytrząšáią. Ná onych dziwnych mytach/ co ich nie bywało *RejZwierz* 112; y vpádło ich [*szarańczy*] ná wšze štrony Egipškie thák wiele/ iáko nigdy przed tim nie bywało áni będzie ná potym. *BibRadz Ex* 10/14; bo ten napierwey przyniošł strách/ iáki przed tym niebywał w Krešciáništwie *BielKron* 241v, 135v; *PaxLiz* Bv.

»(jako) obyczaj, zwyczaj bywa(ł)« [*szyk zmienny*] (9 : 3): *RejWiz* 94v; Ceštyo Hetman Syriški miał wošlko dzyešiate w Syryey/ iáko v Rzymian obyczay bywał *BielKron* 146v, 9v, 19, 51, 65v, 75v (8); *WujJudConf* 140v; *ModrzBaz* 119; *SarnStat* 1264.

»(w)zmi(a)nka [o czym, czego] bywa« [*szyk zmienny*] (4): *BielKron* 132; *GrzepGeom* N; *KuczbKat* 70; iż o thym częšta wzmianká bywa/ ktory čas w rok tym rzeczam nalepšzy *Oczko* 29.

Zwroty: iron. »bywać w personach« (1): ábowiem ták šię ten Bog obrotny odmienia/ iż niekiedy bywa w Peršonách/ poniekad zášię Peršony w nim) *GrzegRóżn* I2.

»na šwiecie bywać« (2): W on čas gdy iešzče Moišezł tu ná šwiecie bywał. *RejWiz* 159v, 143.

Szereg: »być i bywać« [*szyk 3 : 3*] (6): *KromRozm III* A5v; *BibRadz Ex* 10/14; A co ludzi złych záwždy iešt y bywa ná škaranie thákiež złych/ iáko to iuž y šami wiemy *RejAp* 132; *RejPos* 166v, 294; *RejZwierc* 40.

W przen (1) :

Zwrot: »bywać w uściech« = *być mówionym, powtarzanym* (1): Takiż też gdy ktho vmie wyrwać s kłiąg co takiego/ co v ludzi częłto bywa w vłciech/ á ná fwoy młyn obroćić. *GórnDworz* Q2.

a. *Władać, panować, rządzić* (o władcach i dostojnikach) (4) : gdy przez niemáły čás/ dwáy Papieżowie bywáli/ ná rożnych mieycách miefzkáiąc *NiemObr* 178.

bywać przed kim (2): A íthądze mu [*Aleksandrowi Wielkiemu*] oná iego wielka dzielność y ćwiczenie przychodziło/ czytáiąc íprawy onych wielkich krolow y mocarzow co też przed nim bywáli. *RejZwierc* 13; *CzechRozm* 169.

bywać na czym (1): iáko nákoniec y niewiáły ná tych [*papieskich*] ítolcoch bywály *RejAp* 165v.

b. *Powstawać, pochodzić, rozwijać się, rosnać, rodzić się, pojawiać się, tworzyć się, być wyrabianym,* (o człowieku:) *wywodzić się; wynikać, wypływać* (442) : *BierEz* H4; Oleiek Fijołkowy bywa/ Gdy vwarzyłz Fijołki w oliwie *FalZioł* I 149d; Fijołki bywaią ondzie marcza/ á kwiat Grzybieniowy aż miefiąca firpnia *FalZioł* II 16c, I 28c, [115²]d, III 34d, IV 13b, 30b; *GlabGad* C5; *RejWiz* 113v; *Leop Iac* 3/1; iż infzey tu wody nie máfz ku pićiu iedno tá w lítkoch/ y to iedno ráno bywa. *BielKron* 447v, 430v; *KwiatKsiąż* Iv; bo biały róg rad fchnie/ á tak bywa miálkie kopyto. *SienLek* 186; cóz wodá/ iedno wodá? przyfłtępuie fłowo bożé do żywiołu/ y bywa fwiátość. *BiałKat* 238v; *RejZwierc* 225; *ModrzBaz* 56, 130; *GrabowSet* I3v.

bywać dla [= z powodu] *czego* (7), *dla kogo* (1) : *GlabGad* B4v, B5 [2 r.], C3v, C8v, D2v, D3; Item iż dla chłopów/ którzy włafnych domów nie máią/ á ná tegodnie fłużyć y zapláty ná tydzień mieć zwykli/ bywa niedofáték fług we Wfiách y w Folwárcéch *SarnStat* 919.

bywać od czego (1): gdy tym prochem Litargiriowym będziesz nacierał pazuchy, á nawięczy tym kthore bywa od złota Litargirium *FalZioł* III 37d.

bywać z czego (76), *stąd* (13), *skąd* (4): *BierEz* Gv, N2v; *PatKaz* III 119; Máfz wiedzieć iż Opium bywa z foku czárneho maku zamorfkiego. *FalZioł* I 104a, III 22c, IV 48d, 58b, V 17b, 118 (18); *GlabGad* A8v, H8; *March*³ V8; *RejJóz* C6; *KromRozm* II r4v; *KromRozm* III Q4; *Diar* 37; *GroicPorz* kv, hh2, ii3v; *RejWiz* 23v, 41v, 188v; *Leop* 4. *Esdr* 8/2; Stąd [z Rusi] bywáli Hetmáni/ bywály Kfiążetá *RejZwierz* 81v; *BibRadz* *Luc* 13/19; *OrzRozm* B4v; *BielKron* 443, 448v; *GrzegRóżn* L2v; *Mącz* 2c, 3c, 133c, 259b; Latwie bywa z wody wiátr/ bo wilgotné fą oboie *OrzQuin* P2, P2; *SarnUzn* G8v; *SienLek* 6, Y; *GórnDworz* K8, S3v, Y3v, L12; *RejPos* 280v; *BielSat* G4v; *KuczbKat* 165, 180; *RejZwierc* [78²], 225, 225v, 249; *BielSpr* 28v, 66; *RejPosWstaw* [143³], [143⁴]v; *BudBib* *Iob* 37/13, 356v *marg*, *Is* 29/13; iáko z czárney y bialey fárby bywa ízára/ á z czárney á czerwoney dzika *CzechRozm* 23; Bo á czegoż fię infzego náuczyc mogą dzieći od ítárflych morderzow/ iedno morderftwá? Ztądzeć to bywa/ iż Bogá ná fię mamy rozgniewáne⁸⁰. *ModrzBaz* 144, 135v; *Oczko* 13v, 18; *CzechEp* 102; *KochJez* B4v; *BielSen* 18; *GórnRozm* L2v, M; bo też dofwiadczenie vczy/ z tego bywáć częłte ízkody. *GostGosp* 22, 132; *Phil* Q4; *GrabowSet* D3v [2 r.]; *LatHar* ++7, 202; *SarnStat* 44, 519, 812, 926. Cf *Fraza*.

bywać przez co (4), *przez kogo* (1): *PatKaz* III 138v; *GlabGad* I8; *KromRozm* III B6v; Abowiem ínadż przes ty [*przekupnie*] naywięcey drogofć bywa *GroicPorz* b3v; *StryjKron* 250.

Przysłowia: A z błotá pułzki bywaią/ W ktorzych też złoto chowáią. *BierEz* Gv.

á zá Sedycyámi vpadek idzie/ z máley bowiem ífkry wielki płomień bywa. *Phil* Q4.

Kędy káka tám bywa gnoy/ á gdzie fyufka tam bywa zroy. *March*¹ A3v.

nigdy pokoy trwać długo niemoże/ bo s pokoiá niepokay bywa/ á z niepokoia pokoy *BielSpr* 28v.

Bo wiefz fwowolnego pysku Bywaią więcz guży w żysku. *RejJóz* C6.

Wczás gdy kto może zábiegay przygodzie/ Máły to rozum co bywa po łzkodzie. *RejZwierc* 230.

bo przez dobrą woynę pokoy bywa *StryjKron* 250.

Fraza: »nie bywa [z czego] nic« [szyk zmienny] (3): *OrzRozm* C3; *KochFr* 72; Co od iutrá do iutrá bywa odłożono/ Nie bywa więcz z tego nic. *GostCast* 68.

α. O chorobach; objawach chorobowych i czynnościach fizjologicznych (303) : Iteż zimno wielkie ktore w zimniczach bywa oddala gdi tym oleykiem grzbiet namażełz. *FalZioł* I 35b; Takież krofty v dzieci ktore bywaią w wlciech na podniebieniu tym namazuy. *FalZioł* III 20d; ale gdi młodzi barani tak półpolicie buyni fą/ tedy rad bywa mor na owcze tego roku *FalZioł* IV 3a; Też ołowianey barwy vrina bywa w biegunkach długich/ y też w cieczeniu Emoroid *FalZioł* V [2]v; Lekarzłstwo na wrzod ktori bywa w zadku/ zową gi po łacinie Ficus. *FalZioł* V 107v, III 24c [2 r.], IV 57a, 59c, V 99, 107 (164); Tu maż wiedzieć iż włzitkie ty boleści khtore [!] w łtawiech y też przy łtawiech bywaią z załtanowienia flegmy pochodzą *GlabGad* C2, I2, C3, G3c, K6 [2 r.], K6v [4 r.]; *BielKron* 430; Pot/ czuchnienie/ yákie bywa pod pachámi/ párkot. *Mącz* 499b, 85a, 106b, 120b; ábowiem też w ten czás dárćie wżywoćie bywa *SienLek* 100, 15v, 17v, 19, 25v, 26v (20); *RejPos* 261; *Oczko* 14, 17, 32, 33; *GostGosp* 108.

bywać dla [= z powodu] czego (11): Lekarzłstwa na oprzenie/ ktore bywa około łonka v dziecięcia: dla moczu włafnego. *FalZioł* V 44, I 95c, 140d, III 27d, 42a, V 17c (10); *GlabGad* K2v.

bywać od czego (10): y też na tę ranę ktora bywa od pła wćiekle⁸⁰ iełt [popiół z pokrzyw] barzo dobry *FalZioł* I 152b, I 77c, 120a, 144c, II 9c, 10c, III 13c, V 85v; *SienLek* 25v, 60v.

bywać z czego (72), *stąd* (3), *skąd* (2): Też to ziele łtłuczónie s łmalczem albo lepiej s ładłem wieprzowem, iełt dobre na zimne wrzedzienicze ktore bywaią zmelankolijey albo s flegmy *FalZioł* I 12d; á oczukrowawłży to piy dla zaziębionego żoładka y inłzich wnątrznoci kthore bywa z zimney á wietrzney przyczyny *FalZioł* I 99b, I 117c, III 12c, 33b, V 89, 110 (63); *GlabGad* B3v, C2, C6v, Gv, G2 [2 r.] (10); *BielKron* 15v; Márzec rodzi zbytnie wilkości/ S tąd bywaią ciężkie boleści *SienLek* 43, 13, 30.

β. Stawać się kim, czym, przekształcać się w kogo [kto z kogo] (3) : *RejZwierz* 63, 77; bo z dziełiatniká bywa rotmiłtrz/ s łłáchćicá kłiążę/ s kłiędzá biłkup/ á z wćznia miłtrz *GórnDworz* Kk4v; *RejPos* 56; *ModrzBazStryj* ¶2v; *GórnRozm* I; *ActReg* 24; bo z Kłucznicá narządnieyłzy Vrzędnik bywa zówždy. *GostGosp* 58.

c. W strukturze: co bywa komu, u kogo = ktoś miewa coś [w tym: komu (26), u kogo (7)] (33) : SZczkawka bywa dzieciom z wielkiego iedzenia/ albo też czáfem z nieiedzenia wielkiego/ á z czczego żoładka. *FalZioł* V 42, I 14c, 151c, V 17d, 42, 43; Czemu v niewiałti tilko dwa cice gdiż v inłzich zwierząt bywa więczey. *GlabGad* D6v, A7v [2 r.], A8, B3v, C7v, D5 (8); *March*³ V8v; *LibMal* 1544/86; *KromRozm* III D5; tylko co łie ktoremu przez łen wkázało wierzyli/ zowąc to obiáwienie Bołkie przez ángioła/ iáko w łtárym zakonie bywało Prorokom *BielKron* 205; *Mącz* 464b; *SienLek* 60 [2 r.], 121v,

135, 182, 183 (7); *RejAp* 184v; *BudBib Eccli* 20/9; *Strum* N2; *BudNT* D7v marg; *Oczko* 38; *GostGosp* 24; Y co zá kres pobożnym oblubieńcom bywa *SapEpit* [B2v].

2. *Dziać się, zdarzać się, odbywać się, przebiegać; trwać, upływać; następować, nastawać* (o zdarzeniach i stosunkach czasowych); *assolere, fieri* *Mącz, Cn*; *amare (fieri), saepe esse, solere* *Cn* (897): Item napyerwey ma bywacz Na kafzdy rok szeym na szwyatho swyathy a nyerołdzyelney troycze *MetrKor* 34/133v, 134 [2 r.], 40/821; *BierEz* F, K3, Nv, N4v; *OpecŻyw* [27v], 191v; a włfytko co bywało to łye włfytko dzýało przezeń [przez Józefa] *HistJóz* A3v; *FalZioł* IV 48d [2 r.], V 17c, d [2 r.], 21b, 29 [2 r.], 35 (15); *BielŻywGlab* nlb 13; *GlabGad* A7 [4 r.], D [2 r.], Fv [2 r.], F6v (22); *MiechGlab* nlb 6 [2 r.], nlb 9 [2 r.], 42, 63; *KłosAlg* A3v; *WróbŻołt* C5v, ii2v; *LibLeg* 6/117 [3 r.], 118v, 10/70, 96 [2 r.], 11/26; *ComCrac* 12v; *RejRozpr* A2v; *SeklWyzn* f2; Boć dzywne tu na łwecie bywaią przygody *RejJóz* M4v, E7; *SeklKat* K, L3v, V4 [4 r.], V4v; *RejKup* c8, m6v; *MurzNT* 33v; *KromRozm III* A5v, K3, P2v; *Diar* 28, 66 [2 r.]; *DiarDop* 113; *GliczKsiąż* F3; *LubPs* Pv, R5v; *GroicPorz* f2v, f3, iv [2 r.], k [2 r.], k2 (27); *KrowObr* 66 [2 r.], 72v, 73, 120v, 187v (8); *RejWiz* 10v, 43v, 45, 60v, 77 (9); *Leop Gen* 30/41, *Num* 6/17, *Prov* 14/23, *Eccli* 27/23, 35/7, *Act* 12/5, *Rom* 10/10; *LeszczRzecz* A3v; *RejZwierz* 81v; *BibRadz I* 53v marg, 138v marg, 2.Reg 13/12, 3.Reg 15/7, *Mar* 4/11 (9); *OrzRozm* H2v, I4, L3, V; Wefela álbo łluby áby iáwnie bywaiły *BielKron* 171v; włzákże wielkie przemiennosci á częłte w tych tám krolełtwách w Azyey bywaiłi *BielKron* 268, 99v, 118v, 144v, 146, 148 (31); *GrzegRóżn* 14; *KwiatKsiąż* I4, L3v; *Mącz* 61b, 61d, 91b, 103b, 107a (21); *OrzQuin* Dv, K4v, M4v, N2v, V3; *Prot* B4v, D2; bo częłtokroć to Krolełtwo iákim niezłczęłcim bywa przegábano/ gdy zácmienie łłoneczne bywa w Ráku známieniu niebieskim. *LeopPrzep* B, B, D3v [2 r.], E4; *RejAp* 34v, 82, 112v, 157v, 185v; *GórnDworz* D4v, E2v [3 r.], o4v, S6; *GrzepGeom* K2v; *RejPos* 112, 135v, 300v; Gdyż od przelozónego náłzého bywaią dzięki pánu Bogu *BiałKat* 273v, 266, 383v; *KuczbKat* 100, 190; *RejZwierc* 55, 101v, 165, 210, 234 (12); *BielSpr* 6v, 19v, 51v, 75; Młze w pirwłzim kołćiele bywaiły. *WujJud* 226v marg, 17, 26v, 127v, 169, 227 [2 r.] (11); *WujJudConf* 127v, 227 [2 r.], 227v; *RejPosRozpr* c3; *RejPosWstaw* [21²]v; *BudBib Is* 29/15, *Ier* 25/3, 3.*Esdr* 6/23[24], *Bar* 5/43[6/44]; *Strum* L2, o3; *BudNT Matth* 13/21, 1.*Cor* 11/16[18], *Hebr* 7/8[18], 1.*Petr* 4/12, 2.*Petr* 1/20 (7); bo w ten dzień Swięty zwykłá bywáć Koronácia *StryjWjaz* C4v; *CzechRozm* 77, 112v, 122v, 195; Vłtáwiczne przed tem miedzy Pruły y Polaki woyny bywaiły. *ModrzBaz* 105v, 3v, 19, 36, 46v, 55 (23); *Oczko* 9, 11v, 13, 30 [2 r.]; *StryjKron* 16; *CzechEp* 94, 162, [380], [406]; *NiemObr* 22, 32, 66, 149; *ReszList* 164; *WerKaz* 303; *BielSjem* 8, 19, 25; *KochSob* 56; *ArtKanc* D18; *BielRozm* 8; *GórnRozm* A3v, A4, D2, D2v, D4 (13); *ActReg* 3v, 31, 59, 70, 125 (8); Sedentarius – Pracza ktorą bywa łiedzacz. *Calep* 962a, 432a; *GostGosp* 14, 108; *GrabowSet* K2v; *LatHar* 12, 123, 198, 285, 663; *KolakCath* C3; *RybGęłli* D3; Bo inłze chwaiły Boże y nabożeńłtwá procz ofiáry/ mogły bywáć ná inłzych mieyłcách. *WujNT* 318, *Matth* 16/2, s. 72, *Mar* 4/11, s. 208, 243 (23); *JanNKar* A3, B3v; Ná wsiách áby Targi nie bywaiły. *SarnStat* 947 marg, 98, 429, 516, 534 [2 r.], 768 (110); *KlonKr* A4v; *PowodPr* 40, 43, 51, 76; *VotSzl* C3v; *CiekPotr* 72; *GoslCast* 35; *SkarKazSej* 694b; *KlonWor ded* **3, 80; *ZbylPrzyg* B2v.

(nie) bywáć bez (a. oprócz, przez) czego = (nie) obywáć się bez czego (19): *BielŻyw* 140; *KromRozm I* 12; *GroicPorz* z3; Kanon Mniefłzy bes ktorego żadna Młza niebywa. *KrowObr* 169v, 178, 188, [250];

BibRadz I 161 marg, *Is* 1 arg; *BudNT Hebr* 9/19[22]; *CzechRozm* 116, 92v; *Oczko* 30v; *ReszList* 148; *ArtKanc* 120v; *WujNT Hebr* 9/22; *SarnStat* 1300; Bo opilstwo bez zwady y guzow rzadko bywa. *PowodPr* 72, 48.

bywać u kogo (20): *Leop Esth* 9/4; bo w ten czas v nich bywały godowania wielkie. *BielKron* 71 v, 129v, 420; *KwiatKsiąż* Pv; *Mącz* 38d, 481c, 499c; *BielSpr* 25, 54; *Strum* Q4v; *CzechRozm* 26v; *ModrzBaz* 18v, 55, 96v, 111v, 119 [2 r.]; *SkarfJedn* 265 marg; *JanNkar* D2v.

bywać komu (2): bywa to chorému/ Gdy mu zdrowie przypomniłz poprawia sie iemu. *GosłCast* 47. Cf »nie bywa nic«.

bywać po czym (23): *GlabGad* K3, K8v; *RejJóz* O; Kedy wiecz długi niepor bił Co wiecz poście Pomfy bywą [lege: co więc poście po mszy bywa] *RejKup* cc5v; *BielKom* G2v; *GroicPorz* k2; *RejWiz* 116; *Leop Prov* 14/13; *RejZwierz* 3; *BielKron* 129, 129v, 368v, 400v, 462; *Mącz* 345a; *RejPos* 108v; *KuczbKat* 145; *RejZwierz* 72, 162v; *GórnRozm* B3v [2 r.]; *LatHar* 252; *SarnStat* 829. Cf *Przysłowia*.

Ze zdaniem podmiotowym [w tym z zapowiednikami: to (64), tak (19); iż (68), że (21), inne wskaźniki (4)] (93): *BielŻyw* 119; wżakoż wzdi to bywa iż czałem pan Bog obiawia nie czo oczym człowiek pirwey myślił. *GlabGad* L4; *LibLeg* 7/11; *RejRozm* 395; *RejKup* e3v, n3v; *HistAl* C5v; *KromRozm I* Lv; *KromRozm II* q4; *GliczKsiąż* G4v, O3v, Qv; *KrowObr* 226v; *RejWiz* 64v, 146; *Leop Eccle* 4/14; *BielKron* 212, 213, 337v; *KwiatKsiąż* C2; *Prot* A3v; *SarnUzn* D5, H4v; *RejAp* 43v, 106v, 187; *GórnDworz* C4, C6v, Dv, D5, E8v (9); Iákoż tho zázwdy bywáło/ iż Pan wyfluchawał próšby á głyfo [!] [lege: głosy] wiernych fwoich. *RejPos* 193v, 25, 37, 172v, 306v, 347; *KuczbKat* 220, 225; *RejZwierz* 24, 160y, 165; *BielSpr* 25, 27; *Strum* E2, K4, M; *CzechRozm* 216v; *KarnNap* A2v; Bo ták iákmiarz bywa/ że drogość zboża czyni też wżytkich inżyich rzeczy drogość. *ModrzBaz* 33v, 6, 8v, 12, 18v, 28v (20); *Oczko* 21v, 28v; *NiemObr* 36; *ReszPrz* 62; *ReszList* 165; *PudłFr* 76; *GórnRozm* Dv, D2, E4v; *KochWr* 34; *ActReg* 139; *GostGosp* 106, 124; *SarnStat* 542, 582, 929; *PowodPr* 84; *CiekPotr* 70; *GosłCast* 35, 50.

Ze zdaniem okolicznikowym czasu [w tym z zapowiednikami: wtenczas (3), natenczas (1); gdy (20), kiedy (7), kędy (1)] (28): *WróbŻołt* ii2v; *RejJóz* Mv; *RejRozm* 397; *MurzHist* K3; *BielKom* G3v; *GroicPorz* m3v, v4; *BielKron* 412, 428; *Contestari* litem, Wdác sie we przę/ [...] co w ten czas bywa gdy powodna ftroná żálobę przed fadem kładzie á zaś pozwána ftroná ná to odpowiedź dawa *Mącz* 452c, 9b, 41d; *OrzQuin* S4v; *GórnDworz* E8v, T6; *RejPos* 92, 350v; *KuczbKat* 125; Gdy sie kręcą tám y sam/ iáko to więc bywá/ Kiedy iáką przygodę/ kto więc ná fie miewa. *HistHel* C2v; *Strum* P2v; *CzechRozm* 219; *SkarfJedn* 305; *GórnTroas* 50; *OstrEpit* A2; *LatHar* 118; *SarnStat* 908, 1149, 1270.

Ze zdaniem połączonym luźno (zdanie podrzędne o funkcji zbliżonej do podmiotowego; o charakterze przytoczenia) (34): *RejJóz* C5, C6; *RejKup* g3, k6; Takci bywá/ kto zdrowy iest łacno niemocné^{mv} radę dawa *MurzHist* P3; *RejWiz* 35v, 141v, 188v; *BielKron* 355; *SienLek* 12v; á pośpolicie tho więc bywa w rozmowach náłzych: Oy być Bog miał o wżytko kárác iużćiby dawno fwiát fpuftołył. *RejAp* 31, 157v; A dobry pan rozgniewawłyzy fie/ iáko więc bywa/ kto met weźmie/ wziął fwego krolá w rękę *GórnDworz* P6; *RejPos* 298, 322v; *GrzegŚm* 62; Częłto ktoby był fluchał fнадź bywáło tego/ Aboć dyabeł wziąć nie chce dziádá przemierzłego. *HistLan* B4; *RejZwierz* 65v; *BielSpr* 58; *BudBib Num* 10/35, 1.Reg 18/30, 4.Reg 12/10; *Strum* I3, R2v; *PaprpPan* Dd2; bo to pośpolicie bywa/ iákiego

kto fercá ieft przeciwko drugiemu/ tákiego też onego rozumie być przeciwko łobie. *ModrzBaz* 20, 47v; *SkarŻyw* 201, 212; *PudłFr* 37; *GórnRozm* H4v; *KochPij* C4v; *GosłCast* 47; *PudłDydo* A4.

W charakterystycznych połączeniach: bywać czasem (8), często (15), częstokroć (8), nigdy (3), pospolicie (66), rado (2), zawsze (zawsze) (33).

Przysłowia: Zadne chwalenie bez podezrzenia łże niebywa. BielŻyw 140.

Bo więc tám łie napyęknicy polerucie cnotá/ Gdzye bywa okołó niey nawięcey kłopotá. *RejWiz* 60.

Co dziś iednemu to potym drugiemu bywa *BielKron* 129v.

Pátrząc ná łwiát pomni ná to/ Iż nie zówždy bywa láto. *RejZwierc* 236v.

Azałz niewiełz iż przychodzi ná to, Bywłzy źimá bywa potym láto *BielKom* G2v.

Iż bywáią rádości po przelżłym kłopotcie. *RejWiz* 116; połpolicie po niezłczęściu łzczęście bywa *BielKron* 400v, 129, 368v; *RejPos* 108v [ogółem 5 r.].

Gdzie łą niewiáły/ tám bywa fwárzenie. *March*¹ A3 [idem] *March*³ T8v.

By nie bywály ná łwiece przygody/ Mogłby gi názwać welołemi gody. *RejZwierc* 229v.

Bo więcz rada przygoda bywa po przygodzie *RejJóz* O.

thákże theż po pyłze bywa połpolicie wzgárdzenie *RejZwierc* 72.

Gdzye łą łpráwy/ tám bywa łluchánie *March*¹ A3 [idem] *March*³ T8v.

w Rzeczypołpolitey po wielkicy Wolności bywa wielka niewola *GórnRozm* B3v.

Frazy: bibl. »co (a. ktory) bywa pod słońcem, pod niebiosy« [szyk zmienny] (2 : 1): *BielKron* 81; Y vdałem się fercem moiem łzukác y dowiádowác się o mądrości/ o włzytkim co bywa pod niebioły [quod factum est sub caelo]. *BudBib Eccle* 1/13; Włzytko to wypátrzyłem podawłzy fercie moie do włzelákiego vczynku/ ktory bywa pod słońcem [quod fit sub sole]. *BudBib Eccle* 8/9.

»czego (a. to) przedtym (nigdy) nie bywáło« (3): *LibLeg* 11/170v; Tá [*Minerwa*] napirwey wymyłliłá żonom przáść kądzyel y płotno tkác/ oley bić/ piłzczáłki/ y łpráwę włzytkę ku walce/ czego przed tym nie bywáło *BielKron* 23; *ActReg* 130.

»(nie) bywáł(y) czas(y)« [szyk zmienny] (9): *RejPs* 181v; *KwiatKsiąż* G; *GórnDworz* L3v; Nie bywály tu pierwey takie czály głodne *BielSat* B4v [idem *BielRozm*]; *ModrzBaz* 17; *KochEpit* A2; *PudłFr* 75; *BielRozm* 15; *CzahTr* C.

»bywa tego (a. czego) dosyc, wiele itp.« = zdarza się to często [szyk zmienny] (17): *RejKup* e3; *BielKron* 33, 260v; *RejPos* 172v, 306v, 347; *RejZwierc* 98v, 126v; Y bywa tego dołyc/ że ná wielkiéy mokrádli Stáwy buduią/ kędy o źiemię ku brániu ná Groblą trudno *Strum* E2, K4, P2v, Q4v, R2v; *Oczko* 21v; *ActReg* 139; Bywa tego síłá Ze łzukáłz tego co więc w ręku trzymałz *CiekPotr* 70; *GosłCast* 35.

»bywa gadka, rozmowa, mowa, rzecz« [szyk zmienny] (6 : 5 : 4 : 2): *LubPs* bb4v marg; Rowna poprzeczných Linia ieft/ gdy perfony o ktorych bywa gádká ná rownym łtopniu łą od łpolnego Pniá *GroicPorz* ff3, aa3, ee2, ffv; *Leop Esth* 9/4; *BibRadz Eccli* 38/37[38]; *SienLek* 42v; Bywáłá też tám rozmowa o krolách krześciáńłkich? *HistRzym* 79v, 73, 79v; *RejPosWstaw* [21²]v; *BudBib* c3; *CzechRozm* 26v, 160v; *ModrzBaz* 76v; *WujNT* 624 marg.

»jaki(e) (a. ktore) nigdy (przedtym) nie bywáł(y)« = niebywály (3): Rzekł cudá łie tám słtály/ Ktore nigdy nie bywály. *BierEz* A3v; *BielKron* 29v; *RejZwierc* 259v.

»jako(ż) (to, owo, tego) (pospolicie, często, wiele *itp.*) bywa« (73): *FalZioł* IV 37b; *GlabGad* B5, F6v; Ku ktoremu [*łupieżcy*] (iakoż to pośpolicie miedzi thakimi bywa) naźzło lie niemało łotrow á Reytarow *MiechGlab* 65; *WróbŻołt* ii2v; *KromRozm I* Lv; *LibMal* 1551/163v; *MurzHist* K3; *GliczKsiąż* D3, P3; nie mogli lie iednoftáynie zgodzić ná iednego [*pana*] włytycy (iáko to więc bywa.) *BielKron* 342v, 222, 244v, 336, 337v, 339v, 412, 428; *GrzegRóżn* F4; *Mącz* 9b, 31c, 41d, 121b, 481c; *OrzQuin* M3v; *RejAp* 75v, 95v; *GórnDworz* C6v, P6, T2; *RejPos* 19, 225, 227, 306v, 322v, 347; *RejZwierc* 51v, 98, 126v, 165; *BielSpr* 5, 62v; *WujJud* 103v; *BudBib Iob* 37/5; *HistHel* C2v; *Strum* I3, P2v, Q4v, R2v; *ModrzBaz* 3v, 31, 39v, 40v, 47, 66, 85v; *SkarJedn* 305; *SkarŻyw* 212, 520; *StryjKron* 290, 567; *CzechEp* 89; *PudłFr* 49; *GórnRozm* H4v; *KochWr* 34; *ActReg* 158; *GostGosp* 100; *LatHar* 127; *SarnStat* 651, 1270; *PowodPr* 19; *KlonWor* 22; *PudłDydo* A4.

»jako (to) pirwej, przedtym, z staradawna *itp.* bywało« (29): *LibLeg* 6/157; *BibRadz Iudith* 8/12; *Mącz* 116a; *SienLek* 18v; *RejAp* 107, 115v; *RejPos* 147, 193v, 274v, 281, 304v, 350v; *HistLan* F; *RejZwierc* 98v; *CzechRozm* 78v; *ModrzBaz* 95v; *CzechEp* 5; *NiemObr* 17; *KochPij* C4; ROki Ziemfkie Ráwfkie w Ráwfkiey žiemi máią bydź łádzoné [...] iáko z łtarádawná przedtym bywało/ ná káždy rok. *SarnStat* 743, 437, 566, 721, 722, 726 (9); *PowodPr* 2.

»nie bywa [*komu*] nic« = *nie szkodzi na zdrowie* (1): niektorzy w záchfyceniu powietrza włytyko ciáło [*tym olejem*] máżą/ á niebywa im nic. *SienLek* 126.

»bo tak to z tym bywa« (2): Lękl lie on zacny człowiek/ bo ták to s tym bywa/ Iáko kmiotek zá pługiem gdy łkarb wyorywa. *RejWiz* 20v, 39.

Szeregi: »bywać i być« (3): *WujJudConf* 129; Acźci bywały y łá ièłzcze rofterki y łwary w Kołciele/ ále ie nam rofkáuzie piłmo łwiète vgáśić *RejPosWstaw* [143⁴]; *SarnStat* 542.

a. *O zjawiskach meteorologicznych* (24) : Wiatr od łłóncza zachodu bywa *FalZioł* V 55, V 55 [3 r.], 72 [2 r.]; *BielŻyw* 161; *Leop Ez* 1/28; Náyduie lie s piłmá iž przed potopem nigdy dełzcz áni žimá nie bywála *BielKron* 5v, 267, 447, 447v, 450v [2 r.], 457v; Murowána krukta á zásklepienie/ które lecie człowieká chłodzi kiedy wielka gorácość słoneczna bywa. *Mącz* 70a; *RejZwierc* 72; *BielSpr* 62; *BudBib* 3.Reg 17/7; *CzechRozm* 84 [2 r.]; *Oczko* 7v [2 r.]; Począł [*Pan Ostrorog opowiadac*] iako niepogody bywały. *ActReg* 74.

b. *Przypadać (o datach i terminach)* (21) : *FalZioł* V 59v; *MurzNT Mar* 15/42; *GroicPorz* 1; Wielkanoc v nich iákom iuz piłał bywála pirwłzego miefiácá/ to ielt/ Kwietnia dnia XIII. *BielKron* 38v, 92, 93, 111v, 234v, 463; *Mącz* 102b; *RejPos* 27v, *BudNT* F8v *marg*; *ModrzBaz* 92v; *Oczko* 30 [2 r.]; Tož [*dni krzyżowe*] bywa w dzień S. Márká/ z łtarodawney S. Grzegorza Papiežá vłtáwy *LatHar* 125, 124, 509; *WujNT* 584; Bo łwiètey Woyćiech teraz po popráwieniu Kalendarzá rániéy bywa dźieśiácią dni, niž piérwéy kiedy ten Státut piłano. *SarnStat* 1278, 958.

3. *Mieścić się, przebywać, znajdować się, bywać obecnym; bywać od czasu do czasu, uczęszczać, przychodzić (o stosunkach przestrzennych – czasem w kontekstach przenośnych); (ad)esse frequens, frequentare, saepe esse* *Mącz*, *Cn*, *celebrare, habitare, revisere, revisitare, ventitare* *Cn* (527) : *BierEz* Bv, Kv, Q; *ZapWar* 1522 nr 2219; [*Żelazo*] rzecz inłzą ktora znim bywa wełpolek zaraža j káfa *FalZioł* IV 53b, I 10a [2 r.], 49b, II 8d, III 29a, V [1]v [3 r.] (20); *GlabGad* F5, G, Gv, H7v; *MiechGlab* [89] [2 r.]; *LibLeg* 11/22v, 86, 168; *LibMal* 1543/69v, 1552/166v; *RejRozpr* C4v; Wiež iaky tež ten

zyłk miewa Ktori Wnoremberku bywa. *RejKup* e3v, m2v, cc4v [2 r.], cc5; wnet włowił Pfrągá/ Co owo przezeń bywa iáko złota prągá. *RejWiz* 65v; Ale wżák wiefz co ćirpi [*dusza*] kiedy w ciele bywa *RejWiz* 159v, 5, 27v, 74, 79, 104v (16); *Leop Dan* 14/20; *RejFig* Bb6, Dd6v, Ee; *WyprKr* 97v, 101; *BibRadz* I 66 marg, *Num* 4/25, 26, 32, k. 276 marg [2 r.]; tylko z drzewá Kobylenia poczyniono przez vlice/ przy ktorých łtraż bywa w nocy *BielKron* 430, 8, 21, 53, 106, 115 (18); Nucleus acini, Winne yádrko/ które w gronieh winnych bywáyá. *Mącz* 255c, 15a, 46a, 58c, 59d, 64d (14); wynoś fię co prędzey Z źemie ludźi łtátecznych/ niebyway w niey więcey. *Prot* A4v; *SienLek* 3, 77v; *LeovPrzep* E [2 r.]; *RejAp* 92v, 149v, 196, Dd3v; *RejPos* 8v, 10v, 174, 288, 298; *BielSat* B3v; *KwiatOpis* C3; *HistLan* A2v; Y gdy go pánowie karáli kiedy w łkárbie nic nie bywáło/ tedy powiedział *RejZwierc* 44v, 129v [2 r.], 169v, 222, 243 [2 r.], 271v, Aaa; *BielSpr* 1v, 14, 17, 21, 52 (9); *WujJudConf* 51; *BudBib Ez* 34/12, *Eccli* 50/3; *HistHel* C2; *Strum* F2, G4, K3, O [2 r.]; Iż gdyby Chriřtus cály miał fie z chlebá dźiáłác/ ábo z nim/ w nim/ przy nim/ ábo pod nim bywác/ ile kroć wieczeryá iego łpráwuia *CzechRozm* 264v; *Oczko* 3, 23v, 26; *SkarŻyw* 202; *MWilkHist* Hv; *NiemObr* 51; *KochFr* 21, 36; *KochPhaen* 4; *ReszPrz* 67; *ReszList* 171; *BielRozm* 12; y częste listy bywaiá tam ztąd *ActReg* 157; Vrzędnik/ kiedy Pan nie bywa/ ná Páńłki przyiazd ma łobie wolnić čás robotámi domowemi potrzebnemi *GostGosp* 10, 28, 56, 70, 96, 116 (10); *Phil* I; *GórnTroas* 69; *WyprPl* Bv; *SarnStat* 622, 1173; *SkarKaz* 552 marg; Pan łam fiedźi na zádźie á Krzywánłki przed nim/ To táki ciężar bywa ná tym koczym iednym. *CzahTr* L3; *KlonFlis* E4, Fv; *KlonWor* 45.

bywać na co (1): áby [ojciec] łyná zá młodu ná tho tám myłce gdzye ich nyemáło ná thę rzecź bywa zádał/ to yełt/ do łzkoły áłbo kolegium *GliczKsiąź* L3v.

W charakterystycznych połączeniach: bywać czasem (4), *(nie)często (częstokroć)* (26), *niegdy, osobno, pospolicie, (nie)rad* (9), *(po)społu (wespolek, w społku)* (7), *ustawicznie, (6), zawsze (zawsze)* (20).

Przysłowia: Ná grzbiecie łzalonego záwźdy miotłá bywa *BielKom* B7.

Częłto pod białym czepcem bywa mol niemały. *March*¹ A3v; Włfubách rołkołfnych rad bywa mol łłny. *March*³ Vv.

bibl. ZÁwźdy ná dobrym drzewie dobry owoc bywa *PaprPan* Dd2v.

Myłzy tám nie bywaiá/ Gdźie o zbożu nieznáia. *CzahTr* H4v.

bibl. bo tamo bywaiá oczy gdzie miłoftz/ gdzie łkárby/ tam łerce. OpecŻyw 158.

Boć nie trzebá ná twarz pátrzyć Ale rozum w mężu baczyć: Acź perłoná nie pocźciwa/ Cźęłtokroć ráda [= rozum] pod nią bywa. *BierEz* E4v.

Krol rzekł/ widałz wiele/ Iż bywa wielkie łerce/ y przy máłym ciele. *RejZwierc* 14v.

Zacnego łzátá pięknie przyodziewa/ Lecź ielcźe piękniey gdy w nim cnotá bywa. *RejZwierc* 222.

Fraza: »(gdzie) nigdy (przedtym), gdzie pirwej nie bywał itp.« [szyk zmienny] (14): *ForCnR* A2, B2; Wierz mi kotku iz bis plival Tam kędis pirwei niebiwal *RejRozm* 399; *LubPs* gg4v; *RejWiz* 177; *RejZwierc* 31; *BielKron* 296v, 416, 449; *Mącz* 158d; *RejPos* 67v; Y tám fie był przypláwił gdzie pirwey nie bywał. *RejZwierc* [28²]; Pewnie że cie tám włádzi gdzyeś nie bywał nigdy. *PaprPan* I2v, T3.

Zwroty: »doma, w domiech swych bywác« (1 : 1): Powiedáyá że rzadko domá bywałz. *Mącz* 244d; *WujNT* 194.

»na równi bywać« = *znajdować się na płaszczyźnie* (3): Figur tych co ná równi bywáią/ ięft początkiem tá co ięft o trzech łtronách *GrzepGeom* D, E, Fv.

»po uszy [w czym] bywać« (1): A ten co tu rofkołszy ná świecie wżywa/ Tám po śmierci po wży ząwždy w piekle bywa. *RejWiz* 21v.

»bywać na ziemi« = *upadać, przewracać się* (1): Bo połpolicie kto fie połliźnie rad fie drugiego łápa/ y obádwá bywáią ná ziemi. *RejZwierc* 137v.

Szereg: »bywać i być« (1): A co fię tknie inłszych iż ich ząwždy zdawná wiele w Polłfcze z obcych narodow bywáło/ y ięft/ ktorzy fię tu rozrodzili/ y fą ludźmi zacnymi *CzechEp* 61.

W przeni (3) :

Zwroty: »bywać w lesie« = *być nieobecny* (1): Gdyż ná ten čás gdy fie bić gdzyeś bywacie w lefie. *PaprPan* B4.

»bywać na placu« = *być wspomnianym, być tematem* (1): Bo widzę coś młodego/ á w tákich więc głowach/ Bywa Venus ná plácu przy káżdych rozmowach. *RejWiz* 39v.

»przy złocie bywać« – *nabrać złotej barwy* (1): Pyękny teź owo Płtrązek coś go owo widzyał/ A teź łnadź powiedáią by przy złocie bywał *RejWiz* 72v.

a. *Brać udział, uczestniczyć (czynnie lub biernie) w jakimś wydarzeniu, akcji, ceremonii, procedurze; obracać się w jakimś otoczeniu, środowisku; przedstawać, obcować, bywać w bliskim kontakcie z kimś; towarzyszyć komuś lub czemuś; należeć do jakiejś grupy lub organizacji, służyć u kogoś lub gdzieś; inire, versari* *Mącz* (232) : *RejRozpr* F3v; *LibMal* 1554/193v; *GroicPorz* d3, hhv; *Leop Act* 17/17; Bywáło Szwáncárow ku potrzebie łzczędzyefiát thyiłac kiedy zgodni byli. *BielKron* 197v, 107, 261, 425v, 465; *OrzQuin* T3v; *BielSat* D3v; *RejZwierc* 93, [272]; *PaprPan* M4v; *ModrzBaz* 37v; *BielRozm* 29; *ActReg* 155; Po *Scrutinium* łłufznie idzie Vizia: bo tám świádkowie bywáią przyśięgli, á tu nieprzyśięgli *SarnStat* 773; Tá temu nieprzywyklá, nigdy nie bywáłá Po Seymách, y po ziązdach *CiekPotr* 30; *CzahTr* F4.

bywać około kogo (2), *blisko kogo* (1): zálę drudzy fą kthore zowá Azápi/ Iánczárowie/ Oglácy/ Spáchi/ álbo Pretoryani ci nablížey Cefarzá bywáią *BielKron* 247; iż [krolowie] nierádzi fię dawáią domownikom ábo przyaciółom łwym/ ábo y włzytkim ktorzi około nich wstáwicznie bywáią. *ModrzBaz* 130, 115.

bywać u kogo (2), *u czego* (2): *BierEz* L2; Pifárze ziemłwczy máią przes fię bywác v łádu *UstPraw* C3; Po wieczery poznawał Alexándrá ieden dworzánin/ ktorzy niegdy w Mácedonicy bywał v Filipá krolá. *BielKron* 125; *GórnRozm* D4v.

bywać między kim (15): *RejZwierc* A5; *OrzRozm* D4; *BielKron* 166v; Tákzec y on Setnik ktorzy miedzy Sofiłtámi nie bywał/ o Kryłthufie wvznał *GrzegRóżn* L3v; *OrzQuin* V2v; *GórnDworz* D7; *BielSpr* 19; *WujJudConf* 144v; *BudBib Eccli* 50/5; *BudNT* b6v; *ModrzBaz* 90v, 112, 132v; *WerGośc* 267; y Turcy/ nawięłtze to nabożeńłstwo máią/ iáko ci świádczą co o nich pifzą y miedzy nimi bywáią. *SkarKaz* 382a.

bywać z kim (36): *BielŻyw* 18; pan Richfálki pital tegołch Cufzky rzekancz biwałł tíł ty łzwoym łziełtrzcenczem zeliłlawłkim a on othpowiedzial nye. *LibMal* 1543/68v, 1544/88v, 92; *MurzNT* *Matth* 26/69; *BielKom* F8v; *LubPs* O; Bo kto z ludźmi nie bywá y łkádze ćwiczenie/ Albo ma

przypać iákie roftropne baczenie. *RejWiz* 16, 34, 43, 66, 67v, 76v; *RejZwierz* 80, 88, 90; *BielKron* 219, 233, 325, 348v, 382v, 392v; *RejPos* 236v; *BudNT Mar* 16/10; *PaprPan* Aa2v, F3v; *ModrzBaz* 33v; Ia z prziaáioły chcę poápołu bywać *KochFr* 32; *ReszList* 169; *PaprUp* F; *LatHar* 720; Oná ízedfzy opowiedziaála tym ktorzy z nim bywáli [*qui cum eo fuerant*]/ ímutnym y pláczącym. *WujNT Mar* 16/10, *Luc* 22/53; *SarnStat* 615; Wízedy gdzie było trzebá bywałem tám z twymi/ Ludźmi [...] dobrymi mężnymi. *CzahTr* I2v, H2v.

bywać na czym (44): *ComCrac* 15v; bo wszyscy WM dobrze są tego świadomi, że nie wszytka szlachta na sejmikach bywa *DiarDop* 111; *KrowObr* 61v; *RejWiz* 32v, 63v, 75; *Leop Num* 1/30, 45; *UstPraw* A2v; *RejFig* Dd6v; co innego íest ten Dworzánin/ ktorzy ná woynie niebywał *OrzRozm R*, Rv, T4v; *Mącz* 343a, 359c, 501a; *OrzQuin* B4, D4v, Kv; *RejAp* 131; *GórnDworz* Aa6; *HistRzym* 76v; *RejZwierz* 151; *BielSpr* 3v; *CzechRozm* A4v; *ModrzBaz* 140v; *KochDryas* [A3]; miewał wielkie od Pána Bogá y Anielńkie iufz poćiechy/ gdy Pfalterz mowił/ á ná modlitwie bywał. *SkarŻyw* 470; *StryjKron* 160; *NiemObr* 129; íáfkáwy mój pánie íásiedzie: Boże nieday v ciebie bywać ná bieśiedzie *KochPieś* 20; Coż ci ná to rzeká/ [...] ktorzy ná ich kazániach y ceremoniach bywáią *WujNT* 830, 135, 460 *margin*, 461, 635, *Zzzzz2v*; *SarnStat* 31, 268 [2 r.], 456; *SkarKaz* 155a. Cf »na czele bywać«, »bywać na posługach«.

bywać przy czym (28), *przy kim* (16): íednak pirwey íie był [*Temistokles*] Perńkiey mowy nauczył niż przy krolu íał bywać *BielŻyw* 63; *LibLeg* 7/9; *RejFóz* I3; *MurzNT* 38v; *KromRozm III* 17v; *LibMal* 1554/193 [2 r.]; *GroicPorz* x2v, hhv; *KrowObr* 226; Czego íie tám nápatrzy/ kto bywa przy dworzach. *RejWiz* 153; *BibRadz* 3.Reg 12/8; *OrzRozm* P4v; *BielKron* 36v; Bábá która przy pániách brzemiennych bywa. *Mącz* 257c, 59b [2 r.], 257c; bywałeś ty kiedy przy Práwie Niemieckim/ gdy íeden drugiemu imienié przedáiac/ Sądownie różgę wzdawa? *OrzQuin* T3v; *SienLek* 116v; záwždy biaległowy bywály prze vbieraniu ich we zbroie *GórnDworz* Bb6v; Ci co bywáli przy mierzaniu/ powiedzieli *GrzepGeom* M4, K4v, M3; *HistRzym* 72v; *BiałKat* 156 [2 r.]; *KuczbKat* 120; *RejZwierz* 99v, 222; *BielSpr* 50v, 70v; *ModrzBaz* 24, 76, 144v; *KochFr* 8; *LatHar* 76, 82; *WujNT* Aaaaaa2; *SarnStat* 311, 336, 366, 563, 570.

bywać w czym (64): W tey rádzie nigdy nie byway/ Ani złego radzce wzyway *BierEz* G, P4v; *RejRozpr* B2, H3; *LibLeg* 11/170v; *RejKup* t4v; *MurzNT* 174; *KromRozm II* b; *LibMal* 1554/190v; A kto íie kocha w czytaniu/ Bywa z duchem w rozmawaniu. *BielKom* Av; A wízák to ci widáią co w łowiech bywáią *RejWiz* 130, 20, 86v, 98v; *BibRadz* 3.Reg 12/6, *Eccli* 27/12[13]; *OrzRozm* G3; íż on [*Skanderbeg*] ták w wielkich potrzebách bywáiac/ żadney rány ná íwym íiele niemiał *BielKron* 258v; ktorzy bywáiac w wielkich poíelńtwách wíedział ípoíob Turecki *BielKron* 311, 68, 73v, 123v, 224v, 272v (10); *Curia* [...] też Cech álbo bráctwo którch w yednym cechu v Rzymiánów bywáło pieć á trzydzieścy. *Mącz* 73a, 24a, 38c; *OrzQuin* D2v; *GórnDworz* Q3v, S7; *HistRzym* 72v; to iufz tego máią zá nikczemnego kto w onym ípołku nie bywa *RejZwierz* 16v, 99v, 159v; Ale w káżdey Legiey wiele Vrzędnikow álbo íprawcow bywáło/ ktorzy pilnie íwego Vrzędu ítrzegáli. *BielSpr* 12, 10, 12, 12v, 29, 30 (8); *PaprPan* Z3, Aa4; *ModrzBaz* 111v, 112v, 118v; *SkarŻyw* 35; Próžno morzem nie pływamy: Próžno w bitwách nie bywamy *KochTr* 17; *KochFr* 103; *ReszHoz* 130; *WerGość* 249; By byli náłzy Krolowie w Woýfkách íwych nie bywáli/ nie byláby była nigdy ták ízeroka Polńká

GórnRozm A2; *ActReg* 49; *GostGosp* 58, 146; *WyprPl* B4; *WujNT* 233. Cf »swą personą bywać«, »bywać w służbie«, »w towarzystwie bywać«.

W charakterystycznych połączeniach: bywać na (przy) biesiedzie (8), na (przy) dworze(ch) (7), w kościele(ch) (9), w łowcach, przy położnicach (porodzeniu) (3), na (w) rozmowie (3), w (przy) radzie (7), przy sądzie(ch) (u sądu, na sądziech) (5), na (w) sejmie (sejmach, na sejmikach) (9), w (na, przy) sprawach (4).

Przysłowia: Kto v mnogich pánow bywa/ Rzadkoć ten sługá vtywa *BierEz* L2.

Dulce bellum inexpertis, Słotka tym woyná ktorzy w niey nie bywáli. *Mącz* 24a.

Ano to ftára przewárká Rad bywa ímárd gdzie ráytárká *RejRozpr* Iv.

Zwroty: »na czele bywać« (1): A przeto Dworzánin/ przeciwko nieprzyjacielewi/ czáfu woienney potrzeby/ niechaj vzywa sierdzitości íwej/ [...] ítáraíac sie o to/ żeby zówdy ná czele/ zówdy miedzy pirwízemí bywał. *GórnDworz* D7.

»swą personą, swą głową bywać« = *uczestniczyć osobiście [szyk zmienny] (1 : 1):* Kurátoreś ánimarum íako plebani/ áby íwą perfoną w kościelech bywáli/ á íwych mieyc nikiem niezáfadzáli *BielKron* 228v; chyba/ íz by tu chciał [*Amurat*] mieśzkác/ á tu sie ítárzec/ co nie może być/ bo musí częśthokroć ku potrzebie bywác íwą głową. *BielKron* 244v.

»bywać na posługach, w służbie« [*szyk zmienny] (1 : 1):* ZOłnierz ktory ná polu zówdy w służbie bywał/ Íako żyw w wielki piątek/ ná iutrzni nie bywał. *RejFig* Dd6v; trafil mi sie Safiad Człowiek batzni/ ktory bywał napoślugach R:P: *PaprUp* Hv.

»w towarzystwie bywać« (1): Włańnoć cznoty íestci [...] panowác nad żádzami, á zniewiaftami w towarzýftwie niebywác *BielŻyw* 18.

W przen (1) : íedno s Swąwolą/ a s Przechyrą rád bywálz *ForCnR* C2v.

Przen (1) :

Zwrot: »w [czyjej] szkole bywać« = *uczyć się postępować według reguł jakiegoś mistrza (3):* *OrzQuin* M; *RejZwierc* 224; *HIstikus* Kłiążę Greckie chytrze pośly íyłał/ Wierzę że náłz Táránoś w íego ízkole bywał *PaprPan* M4v.

b. *Odwiedzać, bywać u kogo w gościnie, z wizytą; congregi, visitare* *Mącz* (35) : *BierEz* Sv; *LibMal* 1546/112; A będziefzli tu częściey [*barwierz*] s tym lekárftwem bywał/ Nie będec nic widziála *RejFig* Ee2, Dd2v; *BibRadz Dan* 13/6; *RejZwierc* 274; Browar ma bydź zówdy zamczyfty/ y nie ma w nim nikt gościnny bywác. *GostGosp* 134, 40, 158, 162; Ktemu dobrzy przyiaciele/ Bywáli w mym domu śmie. *RybGęśli* B2v.

bywać u kogo (20): *ForCnR* A4v; *FalZioł* IV 26c; *LibMal* 1544/86, 93, 1546/121v, 1547/129v, 1554/193; *RejFig* Bb7v, Ee3; *OrzRozm* G3; *Mącz* 147d, 428d, 510c; bo częfto v Podśędká Chełmfkie⁸⁰ oycá moiego dla vzywánia myślíftwá bywał. *WerGośc* 241; *KochSob* 63; Nie kaźze mi v siebie/ tylko raz w rok/ bywác. *PudlFr* 55; *ActReg* 82; *OstrEpit* A3; *WyprPl* C; *KmitaSpit* A3.

Przysłowie: TO też zá krotofilę/ zacni poczýtáią/ Gdy rowni w obyczáioch/ pośpołu bywáią. *RejZwierc* 134v.

W przen (3) : A to w niwecz iż rozum y ćwiczenie roście/ Boday v nas bywáli ząwždy tacy goście. *RejWiz* 17v; *KochFr* 3; CZekáią cię z rádością moie niłkié progi/ Bywał w tákiéy cháłupie Mars/ ón Bóg ták łrogi, *PudłFr* 12.

c. *Obracać się w świecie, podróżować, zwiedzać, poznawać świat, nabierać (dzięki podróżom) doświadczenia, obycia, ogłady (25)* : Przetoć głupim nic lepszego, Iedno posłuchać mądrego, Który w mnogich stronach bywał, Obyczaje ludzkie widał. *BierRozm* 4; Wiele ta łodzias po światu pływala A sam to Bóg wie, kędy niebywała. *RejŁas w.* 29; *RejJóz M*; *KrowObr* 8; *RejWiz* A4v, 20v, 149v, 159v; KTo ma rozum/ rozeznał/ zwłałczá coś gdzye bywał *RejZwierz* 111, 108v; *BielKron* 433v; *RejAp* 142; Iuż ty mnie nie ćwicz/ dáley ten bywał/ niż ty/ kto mi to piłał *GórnDworz* P3, B3, Lv; *RejPos* 147; *HistLan* F5; A ow poćciwy/ ćwiczony/ trzeźwy/ rozważny wždy álbo bywał/ álbo czytał/ ábo łie ząwždy miedzy ludźmi pytał *RejZwierz* 143, [28³], 185v, 251v; *Oczko* 2v; *StryjKron* 280; *CzahTr* H2.

W przen (1) : TEn Zrzobek [Stanisław Szafraniec z Pieszkowej Skały] iáko widziłz/ łtadá domowego/ Choć nie bywał ná pałzach/ kráiu połtronnego. Ale łobie łam łprawił/ twárdy Munłztuk s cnoty. *RejZwierz* 64.

d. *Przebywać, stawać, zjawiać się (w rozkazach, wezwaniach, zaprosinach itp.) (18)* : *RejRozpr* C3v; dał znać tedy Kłiążę Łántgráfowi/ áby co rychley bywał *BielKron* 228; *HistHel* B4v; Sám/ co żywo/ łám bywayćie/ A páńłkié łprawy poznayćie *KochPs* 69; *KochPam* 82.

bywać u kogo (2): piłał Krol do Woiewody Siedmigrockiego áby niecháiąc niczego innego co narychley z ludem bywał v niego *BielKron* 306, 243v.

bywać ku komu (1): Przyiacielowi ktoremu łie dobrze wiedzies gdi cie wzowie byway kniemu *BielŻyw* 107.

bywać na co (1): Pyrwłem ze na łarmark byway A czo na raniesy wykładay. *RejKup* e3v.

bywać z kim (1), z czym (1): bo co godziná to inny połeł bywał z nowinám/ yż Turcy nád Dunáiem biorá *BielKron* 210v, 306.

Zwroty: »bywać ku pomocy« = *przybywać na pomoc, pomagać [szyk zmienny] (2)*: *MiechGlab* 75; Przeto Pánie śmiłuy łię/ byway ku pomocy *ArtKanc* P15v; *KołałCath* A4.

praw. »bywać do prawa« = *stawać do prawa, stawać w sądzie (2)*: *GórnDworz* Q5; y rołzkałzał przełz łługę Ie⁸⁰ M. xzyedza opata abi then wyerzbyent bywał do prawa, on nyetbayąncz otho nyestanał do prawa *ZapKościar* 1584/49.

»do wojska bywać« (1): kthorego dnia im każą do Woyská łwego bywać. Ziáda łie ná ten czas s plonem bes omiełzkánia *BielSpr* 67v.

W przen (2) : O zmárłki/ ô łtárości/ bywayćie co přecý *KochFr* 105; Wten czas więć dobra myłłi byway *RybGęłłi* C4.

e. *Sprzycáć komu, czuwać nad kim, wspomagać, opiekować się [z kim] (3)* : a łtrozowie twoy: angeli łwięći prołimy acz niewidomye aby łnami bywali *RejPs* 50v; *RejAp* 176.

Fraza: »Pan Bog bywał [z kim]« (1): A bárzo bijáli á połiadáli nieprzyiacioły łwoie w oney łzczyrości á w prołtocie łwoiey/ ábowiem Pan Bog bywał z nimi *RejZwierz* 190v.

4. *Znajdować się w jakimś stanie, sytuacji, przeżywać coś; podlegać, zależeć, należeć; esse Mącz (113)* : bo który łyą temu přeczyuya {yłz panna czyłzłcze począta} [...] krom pomłty ofobney nyebyua

PatKaz I 15; długo bez iedła nie byway *FalZioł V* 47v; iako sie przydawa kupczom ktorzy po drogach ieżdząc zawłze w boiazni nie bezpiecznego żywota bywaią. *GlabGad Bv, Lv; RejPs* 51v, 140, 182; *RejJóz K5, P6*; ále o zgodnym [zgromadzeniu rzecz jest]/ ktore pod yednym právem y porządkyem bywa *KromRozm III A5*; iż Kátowie/ Opráwcy/ Ceklarze w wielkiey nienawilci y zelżywości v ludzi bywaią *GroicPorz h*; tedyć kościół krześciański tżefto bywa bez Głowy/ kiedy Papieżowie vmieráią? *KrowObr* 13; Lecź ci co w záchwyceniu v niego [*u Boga*] bywáli/ Tedy wźdy wypifáli co teź tám widáli. *RejWiz* 147v, 10v, 41v, 54; *RejZwierz A6, 70, 134v*; Szwáncáry theź Celárz vpominał/ áby z Celárzem bywáli w iedności *BielKron* 230; Ták iże więc kto sie tymi słowy brzydził/ álbo ie odrzucał/ iuź więc táki v nich bywał w podeyrzeniu. *SarnUzn C2v; RejAp AA3, 125v; GórnDworz Ffv, Gg6v; HistRzym* 22v; iáko bywał w rozmáithych nawálnościah morskich/ á w dziwnym niebezpieczeństwie żywotá fwego *RejPos* 286, 41, 153, 322; bo káždy człowiek ktory w przygodach bywa/ iuź sie przygod mnief lęka *RejZwierc* 85v; Strzegąc názbýt poćiwości/ Bywa czálem pan we mdłości *RejZwierc* 232; Ták że bywáli w takim wćifnieniu/ że gnoy gołębi iadáli miásto przyfímákw swoich *RejZwierc* 258, 120 [2 r.], 166, 180, 253; iż nigdy álbo rzadko [*nasi przodkowie*] w pokoju bywáli. *BielSpr* 75v; *BudBib 2.Reg* 23/20; Sámi więc przeci w sobie tżeftokróć bywacie/ A swoim pozwalánim fámi sie wikłacie. *WierKróc A4v*; ácz częfto Iudzine potomftwo w niewoley bywáło/ [...] wźzákże oná niewola ich rychło wftawáá *CzechRozm* 167; *Paprpán D4v, B3, V2*; Pieśni/ lifty/ ksiáżki/ gámrácyey pełne/ w kochánium wielkiem bywaią v dworzan *ModrzBaz* 13, 4v, 28v, 68v, 107, 124v; *Calep* 408a; *GrochKal* 12; *Phil* G3, S; V więźnie więc nieborak/ y bywa w kłopoćie. *KlonWor* 38, 2.

bywać pod kim = *podlegać komuś, znajdować się pod czyjś zwierzchnością* (1): záfię Iuhrá y Korelá czálem bywaią pod Moskwą czálem pod Tátáry. *BielKron* 436.

Przysłowia: Hoyny do czáfu iáko pan wżywa/ A czálem s páńftwem y pod ławą bywa. *RejZwierc* 217.

Kiedyz tedyź ná wierzchu fprawiedliwość bywa: Iák oliwá z vkropem pomieszána wfpływa *KlonWor* 73.

Zwroty: »[z kim] dobrze bywać« = *być w dobrych stosunkach* (1): ktory [*król francuski*] z Papieżem záwždy w káżde walki dobrze bywał *BielKron* 223.

»w drogach bywać« (1): W drogach częftom bywał [*fui ... Itineribus saepe*] *BibRadz 2.Cor* 11/26.

»bywać na łasce [czyjej]« (1): Wźzákże teź to bywa ná łásce zwierzchniego Pána *GroicPorz* o3.

»bywać pod mocą [czyj], w mocy [czyjej]« (1 : 1): iż sie złym fzczęści á dobrzy bywaią pod mocą ich *RejAp* 84; A ták wźytko bywa w mocy drugich Sekretarzow/ [*Itaque tota potestas eius rei est caeterorum consiliariorum*] áby oni obráli/ [...] kogo rozumieią być do tego práwie godnego. *ModrzBaz* 26.

»bywać na pieczy, w obronie, w opiece« [*w tym: czyjej* (3) *u kogo* (7)] [*szyk zmienny*] (7 : 2 : 2): *RejWiz* 111v, 138v; A wźzákoź iedno ci bywáli w obronie Páńskiey y w opyece iego/ ktorzy czynili powinności fwey dofyć. *RejAp* 119, 119; *RejPos* 238v, 343; ná iákief pieczy v nich záwždy tá fwięta fprawiedliwość bywáá *RejZwierc* 56v, 115v, 125, 263v; *KochPs* 157.

»w posłuszeństwie bywać« (1): Iż tu Pan rofkázuie w posłufzeństwie bywác *RejWiz* 183.

»w [jakiej, jakim] powadze, uważeniu, cenie, czci bywać« [szyk zmienny] (4 : 2 : 1 : 1): *BielKron* 171v; *RejPos* 298; Bo zacni łtanowie choctay co od kogo wezmą/ tedy to v nich w máley powadze bywa *RejZwierc* 98v; *RejPosWstaw* [41⁴]v; Aczci y łam też v nich ná tákley czci bywa/ Czáfem łobie nie kmyłney rołkołzy vżywa. *PapPan* Bbv; *OrzJan* 41; Bo w máłych y młodych lećiech/ w máley cenie łółpoliće włzyłtko v łudzi bywa *LatHar* 130; *RybGęśli* C3v.

»od prawdy daleko bywać« = *być w niezgodzie z prawdą, mijać się z prawdą* (1): Gdy go też pytano kto od prawdy nadáley bywa/ powiedział iż zdánie łudu łółpolitego: bowiem co oni chwálą/ toby łłuzniey gánić *BielKron* 186.

»[w czym] przedtym (a. pirwey) (nie) bywać« = (nie) *doświadczać czego* (10): Mamy też łiełcz za łtołem a z nierownym łobie Kto w tym pirwey nie bywał kazdy łie włeb skrobie *RejJóz* O3, H4v, Mv; Lecż wiem żeś tego łwiádom/ iefłiześ w tym bywał. *RejWiz* 21; *RejFig* Aa8v; *BielKron* 83, 409v; *BielSpr* 16, 64; *ModrzBaz* 116.

»[komu] bywać na razie« = *znajdować się pod ręką, na drodze* (1): [śmierci!] Mnie niewiém czemu miałz gdyć bywam ná rázie *GórnTroas* 75.

»w [czyim] ręką bywać« = *należać do kogo, znajdować się pod czyjąś władzą* (3): *BierEz* C3v [2 r.]; Rybá w łzyrokim morzu iáko byłtrze pływá/ A wždy gdy chce ten człowiek w iego ręką bywa. *RejWiz* 50.

»w robocie bywać« = *mieć zastosowanie, funkcjonować* (2): Lecż gdy doydą łicá [= *dowodu winy*]/ Pewnie iuz tám w robocié bywa łzubienicá. *KlonWor* 19, 50.

»od rzeczy daleko bywać« = *nie znać się na rzeczy* (1): Gadáią łię o herbiech łłáchełtwá/ ktorzi od łámey rzeczy dáłeko bywáią [qui saepe a re longissime absunt]. *ModrzBaz* 61.

»pod [czyją] sprawą bywać« = *znajdować się pod [czyim] dowództwem, pod zarządem* (1): Daniło Kuliczow/ y Oliph Chwiedorowic Bykow [...] pod ktorego łpráwą Dziáłá bywály *StrykKron* 772.

»bywać na woli [czyjej]« = *zależać od kogo* (1): Włzáłke to bywa ná woley Burmiłtrzá co by chciál wziáć *GroicPorz* b4.

»bywać w (dobrej, przyjacielskiej) zgodzie« [szyk zmienny] (3): *BielSat* G4; Rádziłbym iefłize chce w łirwłzey łławie pływáć/ S tymi tho Zółkiewłkiemi w dobrej zgodzye bywáć *PapPan* S3; *BielSen* 17.

Szereg: »bywać i być« (1): kthora [niewinność] zówždy bywáłá/ y zówždy iefł ná wielkley łiecezy/ á w wielkley wážności y łáłce v niego. *RejPos* 343.

W przen (5) :

Zwroty: »w łykách bywać« (1): że człęłto zwyćiężćé v zwyćiężonych w łykách bywáli. *OrzJan* 25.

»pod mieczem bywać« = *znajdować się pod groźbą kary śmierci* (1): iáko drudzy iuz y pod mieczem bywáią á wždy wychodzą *RejZwierc* 85v.

»na [czyim] miejscu bywać« = *zastępować kogo* (2): *Mącz* 79c; po nim [hetmanie wielkim rozkazuje] Hetman polny/ kthory ná iego mieyłcu człáfem bywa. *BielSpr* 70.

»bywać we złej toni« (1): Ná ołtátek też y łam bywał we złey toni/ Bo ná morzu łprzygodá iedná drugá goni. *PudłDydo* A2.

5. *Równać się, wynosić, kosztować; znaczyć (5)* : *BielKron* 260; Dochód Podkomorzów bywał fześ grzywien *SarnStat* 475.

bywać po czemu (2): *Diar* 28; Złota rudá bywála/ po dwudziestu grofzy *BielSat* G.

Fraza: »to bywa« = *to znaczy, czyli, a raczej (1)*: ktorzy [*kniaziowie*] iedno Wielkiemu Xiędzu Litewfkiemu ná Kiernowfkiey ftolicy (dziś zá czálow poštěpkim to bywa dawnością zniřczáley) liedzącemu poštěwneřstwo czynili *StryjKron* 385.

** *Bez wystarczającego kontekstu (2)* : *Menstruus*, *Etwas das ein monat weret*. Co na myeřfyć bywa. *Murm* 8; *BartBydg* 89.

II. *W orzeczeniu złożonym pełni funkcję łącznika, nadając orzeczeniu cechę częstotliwości [Ze względu na to, że „bywać” w tej funkcji może się łączyć równocześnie z kilkoma orzecznikami wyrażonymi różnymi częściami mowy, liczba użyć w tej rubryce jest mniejsza od sumy poszczególnych podrubryk.] (4080)* :

1. *Z orzecznikiem wyrażonym rzeczownikiem (230)* :

W mianowniku [w tym 40 r. rzeczownik z przydawką przymiotną] (77) : *FalZioł* V 51, 51v; *BielŻywGlab nlb* 10; *GlabGad* B5v, I8, M7, M7v, O2 (15); A iego zařlug my wřziřczy Iuř bywamy wczefniczi *RejKup* Qv; *BielKom* D7v; *OrzQuin* F2v; Koń biały/ wrony/ y rydzy wřzytek/ Táki bywa dobry robotniczek. *SienLek* 187v; Czarne odzienie pořpolicie bywa znak záłoby iákiey *RejAp* 131, 131v; *KwiatOpis* B4v; *RejZwierc* 221v; *NApirwřze Známie* bywáło wřzyřthkiey *Legiey Orzeł BielSpr* 13; *ModrzBaz* 5; *GostGosp* 58, 94; *OrzJan* 68; tedy bywáli ták diřcretowie řtárzy Iudźie, y práwo tego wcy, zářie nárad tákim máieřnořci wracáli *SarnStat* 1275; *SiebRozmyřl* Mv.

W zdaniach z podmiotem: to (ewentualnie w połączeniu z drugim podmiotem) (32): *RejRozm* 401; *RejKup* 12v, o7v; Bo tho iuř bywa lekkoř niemála/ [...] gdy Cekarze kogo obřtápiá/ á potym go nie potćiwie do więźzenia prowadzą *GroicPorz* cc4; Azař to nie pięknieyřza bywa krotochwilá/ Sieř fobie s kilkiem ořob kiedy wolna chwilá. *RejWiz* 17, 14v, 20v, 68, 79, 82v (8); *ZBářcy zacne panięta/ to bywály záwřdy RejZwierz* 66, 66; Iednácy tho w prawdźie Iudźie bywáia/ ktorzy ráđzi truiá y czáruia *SienLek* 157v, 181; *RejAp* AA3v; *RejPos* 249, 264v; *RejZwierc* 22, 126v, 214v, 221v, 224; *BielSpr* 12, 31v; *PaprPan* Iv; bywáło to zacne lékárřtwo ná wneřřzne choroby *Oczko* 19; *SarnStat* 292. *Cf Frazy*.

u kogo (4), komu (2), czemu (2), na kogo (1): *RejWiz* 20v, 68; *KwiatKsięż* E; bo tho v nich [*u pogan*] wielka řlawá bywa y duřzne zbáwienie/ gdy řpołu zginie z nieprzyiaćielem. *BielSpr* 31v; *PaprPan* Iv; bo Bog Oćiec práwy, Niewinnym záwřze bywa řtroz řářkawy. *KlonKr* C4v; *PowodPr* 30 [2 r.]; *GostCast* 37.

Przysłowia: Częřto wielki dořtátek/ mářká zbyřkóm bywa *GostCast* 37.

Ano to záwřdy řlyřháć o beřpieczney mowie/ Iř bywa nieprzyiaćiel záwřdy ięzyk w głowie. *RejWiz* 187v.

Kto řzácuie cudze řpráwy/ Ná řwym bywa błazen práwy. *RejZwierc* 236.

Frazy: »nie nowina to bywála« (2): Nie nowiná to bywála Bogu podawáć řydowřki Iud řwoy w niewolá zá inřze grzechy ich *PowodPr* 30, 30.

»to (a. owo) prawda bywa« (2): prawdářz owo bywa/ czy to nam báia/ iáko o dziewięřřlách? *GórnRozm* A4, A4.

Z rzeczownikiem nieodmiennym (zrostem i wyrazem obcym) (2): przeto taki bywa [...] leda czo, y trochę boiazny. *GlabGad* O; A gdzie łoby każdy fray hern bywa/ Pokęfu go rad każdy vrywa *BielKom* G2v.

W narzędniku [w tym 17 r. rzeczownik z przydawką przymiotną] (83) : *PatKaz* III 131 v; *FalZioł* V 51v; *KlerWes* Av; Bom ya Doctorem niebywał *RejKup* q3v; yż on biwayacz starfchym Czechu browarłkiego yełth napominall Jana Grendą *LibMal* 1554/193v, 1544/91; *LubPs* R6, bb5v marg; *GroicPorz* b2v, r2; *RejWiz* 67v, 127v; *Leop* *Iob* 29/25; *RejZwierz* 35, 78, 89; *BibRadz* I 156 marg; *OrzRozm* E3v; *BielKron* 80, 259v, 262, 281v; *RejPos* 56, 317v, 356; *KuczbKat* 60; *RejZwierz* 197, Aaa; *WujJudConf* 261v; *BudBib* I 289 marg, *Nah* 1/7, 1.Cor 7/23, *Hebr* 12/8; *CzechRozm* 216v; *PaprPan* Ee4; *KarnNap* F3v; Ma lię tedy wyłtrzegać każdy człowiek [...] obcowania z pochlebcami/ ktorzi wielką przekązą bywają do tego/ aby człowiek łamego siebie poznał. *ModrzBaz* 17v, 45v, 63, 74, 105, 115; *Oczko* 8v; *CzechEp* 36, [407]; *GórnRozm* Hv; *PaprUp* C; *KlonWor* 25.

czemu (9), komu (4), u kogo (4), dla kogo (1), przed kim (1): *BielŻyw* 105; *MurzHist* P3v; *LubPs* Xv; *KrowObr* 226v; *RejZwierz* 88; *BibRadz* II 90v marg; *OrzRozm* R2; y bywają też [ludzie nazbyt łakomi] przykładem takimże dzyatkom swoim *RejPosWstaw* [41²]; *ModrzBaz* 134v; który [biskup] ząwždy bywał prze dąlekość Wikaryim y namiestnikiem Papiełkim dla włchodnych kościołow y innych Greckieh *SkarJedn* 138; *SkarŻyw* 497; ktorzy [książeta] połpolicie v nich Hetmány bywali *StryjKron* 115; *CzechEp* 85; *ReszPrz* 62; *Phil* M2; *KołakCath* B2; *KlonWor* 25. Cf *Zwrot*.

Przysłowia: Bo kto z łotry przełtawa/ łotrem także bywa *KlonWor* 8.

Częłto więc v nich bywa/ piątołzek niedzyeł. *RejZwierz* 88.

gdy z vbogiego kto bywa Pánem/ iáko wielkiey pychy y wzgárdy ku innym vżywa *MycPrz* II A2v.

Ták właśnie wilczą łtępą bywa śmierć báránia *KlonWor* **2v.

Zwrot: »bywać przyczyną« [w tym: czego (12), czemu (2)] [szyk zmienny] (14): *FalZioł* V 29v; a wtakej pładze Bożey zmetek bywa wielką [.] przicinę Smiarcy. *RejKupSekl* a5v; *Diar* 65, 75; *SienLek* 91v; *GórnDworz* O2, Z, L14v; *RejPosWstaw* [41²]; *ModrzBaz* 66; ná ciemię taką wodę pułzczamy gdy przódek głowy boleie/ á kálzłóm przyczyną bywa *Oczko* 16, 6; *GórnRozm* K4; *GostGosp* 12.

Szeregi: »być albo (i) bywać« [szyk: 2 : 4] (3): *Diar* 65, 75; który [dwór królewski] bywał y iełt łzkołą włzech dobryoh y pięknych obyczaiow *VotSzl* C2.

W dopełniaczu (73) :

W znaczeniu charakteryzującym (w skupieniu nierozdzielalnym rzeczownika z przymiotnikiem lub zaimkiem przymiotnikowym) (73) : *OpecŻywPrzedm* C4; Dziecię ktore łie narodzi/ złego przyrodzenia bywa á rzeczy nieprzajemney. *FalZioł* V 48v, IV 17c, V 6, 29v, 51v, 54v; *BielŻywGlab* n1b 10; Ktori łie rzadko łmieie á niedługo, bywa takt [.] dobrego rozumu *GlabGad* O4, A2 [2 r.], B2, D4, E3v [2 r.], F (27); *HistAl* G3v; *BielKom* G3v; Z kąd przychodzi iże Cyrograffy máłey wagi bywają *GroicPorz* y; *RejWiz* 189; *RejZwierz* 59v; Tám ludzie długiego wieku bywają *BielKron* 268v; A przeto bywają wielkiego vmysłu tákowi ludzie/ y wyłokiego ferca *KwiatKsiąż* C2, A4v, F2; *SienLek* 187 [2 r.], 188; Acz więc drudzy bywają też krotkiey pámieci *RejZwierz* 241; *BielSpr* 18v; [Sangwinik] Bywa [...] obyczaiow wełoyłch *Oczko* 34, 34; *CzechEp* 111; Tákíey bárwy więc niebo bywa/ gdy łwit rány Złoté Słóńce vprzędza *KochEpit* A2v; *SarnStat* 768.

Zwroty: »bywać dobrej, swej *itp.* myśli« [szyk zmienny] (15): *FalZioł* V 51; wżakoż fwey myfli y fwego domniemania takowy bywa *GlabGad* M3v, N7, Ov, O3, O3v, P3; ách miły Kupido/ [...] Gdys ty kogo vgodził/ dobrej myfli bywał *RejFig* Dd3, Aa7v; TO ten Kmitá befpieczney/ zázwdy myfli bywał *RejZwierz* 67v, 70v; *BibRadz Iac* 5/13; *SienLek* 30; *ModrzBaz* 7; *WujNT* 261 marg.

»bywać dobrego, złego *itp.* serca« = *aequo animo esse PolAnt* [szyk zmienny] (5): *BierEz* L2v; Byway páнно fercá wefołego/ Weyrzał Pan bog ná dom oycá twego *BielKom* G5v; iż przez to ludzye niewiefcieią/ á w pracy telkniwi/ y złych ferc bywáią ku potrzebie woienney. *BielKron* 9v; *KwiatKsiqz* C2; *OrzJan* 43.

α. *Z elipsą orzecznika (orzecznik w mianowniku lub narzędniku jest domyslny z kontekstu) (4) :* á w ten czás nie obraca [*Turek*] twarzy ku południu/ bo thá ftroná modlenia ich bywa. *BielKron* 259v.

2. *Z orzecznikiem wyrażonym zaimkiem rzeczownikowym (1) :*

W mianowniku (1) :

Fraza: »co za [co] bywa« (4): *Alye nyewye* czo załprawy albo radi gich bywali *LibMal* 1553/179.

3. *Z orzecznikiem wyrażonym przymiotnikiem [w tym: dawne imiesłowy przeszłe czynne na -ly] (812) :*

W mianowniku (753) :

W odmianie złożonej (tu włączono także wszystkie mianowniki rodzaju żeńskiego l. poj. i mianowniki męskoosobowe l. mn.) (687): *BierEz* G3v, I, L4v [2 r.], N4; *ForCnR* A2; *PatKaz III* 108v, 119v; *FalZioł* I 34b, V 29v, [30], 64v, 67 (62); *BielŻyw nlb* 14, 101, 103, 128, 171; *BielŻywGlab nlb* 13; *Abowiem* zbytnia wilgota flegmišta panuiacza w żyłkach ięzikowych nadyma ie, także ięzik nie bywa wolny *GlabGad* C5; Czemu prawe ręce subtilnieyże y mocniejszy bywáią niż lewe. *GlabGad* D3; wżakoż taki bywa robothny trwały/ fkąpy y łakomy. *GlabGad* P4, A2, A8, B [2 r.], B2 [2 r.], B4v (155); *MiechGlab* *3v, *4, *5v, 51, 75, [89]; *KlerWes* A2; *WróbŻołt* K6; *LibLeg* 6/157v, 10/95; *RejRozpr* E4v, Kv; *RejJóz* E6, P8v; *RejKup* d6v, t5; *KromRozm I* C2; *MurzNT Luc* 11/26; *KromRozm II* a4v, h3, n2, o2v; *KromRozm III* D5, I7v; *BielKom* C3v, F, G6v; *GliczKsiqz* I4v, M; *LubPs* B4v; *GroicPorz* B, m4v, p4, [4, x4 [2 r.] (12); *KrowObr* 200v; *RejWiz* 10, 13v, 18, 28, 35 (15); *Leop Gen* 30/41, *Iob* 30/7, *Prov* 14/4; *RejFig* Cc2 [2 r.]; *RejZwierz* 62v, 72, 76v, 89v, 114, 136; *BibRadz I* 138v marg, *Iob* 6/16, 20 arg, *Prov* 15/13, *Mar* 4/32; *OrzRozm* A2v; *BielKron* 25v, 80v, 81, 171v, 381 (18); *KwiatKsiqz* C2, E2, K2v, L3, O (8); *Mqcz* 13c, 33b, 33c, 43a, 129a (7); *SarnUzn* Cv; *SienLek* 15v, 29v [2 r.], 30, 112v [2 r.], 187 [7 r.] (30); Bo o dobrych Mędracy powiedáią/ iż z miłości cnoty przestawáią zli bywáć. *RejAp* 174v, 64 [2 r.], 152v, 177, Ff6; *GórnDworz* C5, C5v, Dv, E, N3v (10); *GrzepGeom* O3v, O4 [2 r.]; przez którą [łaskę] bywamy nabożni y łálki pełni *HistRzym* 100v, 24v, 50v, 126; ále márne dokończenie bywa kázdego tákiego *RejPos* 280v, 42, 42v, 46, 77, 80v (11); *BiałKat* 381v; *BielSat* C, D4; *KuczbKat* 220, 340; że tákí nie tylko w cudzych kráioch ále y domá zázwdy przemierzły á obrzydły bywa. *RejZwierz* 24; Ogień co mądrzy bywáli/ Przyiacielem duże zwáli. *RejZwierz* 237, Av [2 r.], 15 [3 r.], 21v, 28v, 61v (38); gdyż ráná śiecżona nieśmierthelna bywa *BielSpr* 4; iefli w niey [w saletrze] foli wiele: nie dobra táká bywa. *BielSpr* 72v, 1, 3v, 4v, 6, 69v (12); *WujJudConf* I4v; *RejPosWstaw* [41⁴]v, [143⁴]v; *BudBib* cv, *Iob* 6/16, *Prov* 13/20; *MycPrz* I A2, B2v; *Strum* A3, E3, N4, O, O3v, O4; *CzechRozm* 56, 172v, 264; *PaprPan* D4v, V, Aa2; *ModrzBaz* 6, 7, 14, 33v, 65 (27); *Oczko* 14, 20v, 23, 24v, 25 (10); *SkarŻyw* 213; *StryjKron* A, 250; *CzechEp* 280,

368 [2 r.]; Niech on chwali żmóździnki że bywają trwałe *KochFr* 25, 33; *ReszList* 148, 165; *WerKaz* 281; *BielSjem* 2, 23; *KochSob* 59; *PudłFr* 55; *ArtKanc* L9; *BielRozm* 9, 16, 29, 31; *GórnRozm* F4, Hv, K3, M3; *ActReg* 155; *GostGosp* 1; *Phil* H2, S; *GrabowSet* D2v; *OrzJan* 92, 135 [2 r.]; *WyprPl* B3; *LatHar* 130, 160 marg; *KołakCath* A4v; *WujNT Matth* 12/45, *Mar* 4/32, s. 164, 429, 2.*Cor* 12/9 (9); *SarnStat* 3, 72, 106, 240, 767 (12); *GrabPospR* L2; *KmitaSpit* B4, C3, C6v; *PowodPr* 2, 32, 85; *SkarKaz* 421a; *VotSzl* D4, D4v; *CiekPotr* 26, 51; *CzahTr* B4; *GosłCast* 22, 33, 35, 37; *SkarKazSej* 690b; *KlonWor* 3, 19, 30, 38, 60, 61; *ZbylPrzyg* A4.

W zdaniach z podmiotem: to (ewentualnie w połączeniu z drugim podmiotem) (7): *GlabGad* N3; *RejZwierz* 55v, 60, 92v; *BielKron* 333; Iełzczeń niezłczęlny nie to prawie bywa/ Kto łwych fráfunkow do czálu vżywa. *RejZwierz* 229; *BEłzeckich* to zacny dom záuwze bywał w Ruśi *PaprPan* D3.

komu (37), czemu (13), u kogo (5), na kogo (1), na co (1), nad kim (1): *BierEz* C4, L4, P4v; *ForCnR* E3v; *FalZioł* V 54; Dobroć oddaway á nad nędznymi lutołciwy byway. *BielŻyw* 19; *GlabGad* A2, B7; *RejPs* 107; bo niegdi biwały łákwawy knyazowie Mołkyewłzci na hołpodari moldawłkie *LibLeg* 11/60; *SeklKat* N3; *RejKup* k7, n4; *Diar* 77; *LubPs* Y3; *RejWiz* 1v, 42v, 48, 67, 152; *BielKron* 403v; *KwiatKsiąż* Bv; *OrzQuin* D4v; *SienLek* 90v; *GórnDworz* C5; *RejPos* 110v, 342v; *BiałKat* 378v; *RejZwierz* A5, 15, 21v, 95v, 96v (7); *BielSpr* 2; *BudBib* Is 44/15; *MycPrz* I B2v, Cv; *WierKróc* B2; żołnierze y wiele kofztuią/ y v ludźi nienawiśni/ [...] dla włzeteczeńłtwá bywáią *ModrzBaz* 126v, 23, 45, 65v, 67v; ktorým [panom koronným] podarki częłte od Witołtá miłe bywály *StryjKron* 562; *CzechEp* 167; *GórnRozm* E3, K4; *ZawJeft* 44; *Phil* M3, N4; *GórnTroas* 60; *GrabowSet* T3; *KołakSzczęśł* Av; *GosłCast* 54; *PaxLiz* D4v, E2.

W odmianie niezłózonej (formy mianownika rodzaju męskiego i nijakiego l. poj.) (66): *BierEz* 13; a taky czlouyek byua uolen włmyłzlech łwych *PatKaz* III 120; abowiem kto takowy [ług] będzie gi pił/ thedy nathychmiał bywa zdrow. *FalZioł* IV 52d, IV 52c; *BielŻyw* 64, 75; Czemu po wielkiey praci miło bywa łpanie y barzo twarde. *GlabGad* L2; *RejRozpr* G; *RejJóz* I2; *Bełpyeczenem* záuwždy bywał od włfytkyego złęgo *LubPs* bb; A dla tego powod ná káżdym Terminie bywa álbo ma być s łwoią rzeczą y z dowody gotow *GroicPorz* f3v, h4v, mm3v, o2v, r3, r3v (10); *RejWiz* 62v, 63, 75; *RejZwierz* 32v, 91v; *BielKron* 381; *Mącz* 230b; *GórnDworz* P6v; *RejZwierz* [121]v, 183, 217v, 218; *Oczko* 14, 33v; *KochSz* A2v; *ReszPrz* 72; *ZawJeft* 25; *SarnStat* 155. Cf *Zwroty*.

komu (8), u kogo (2), na kogo (2), czemu (1) : *BierEz* Rv; *GlabGad* P4v; *WróbŻołt* A4v; *RejRozpr* Hv; *GliczKsiąż* G3; *RejWiz* 146; Boże tyś im bywał miłościw [Deus, tu propitius fuisti eis] *Leop Ps* 98/8; *RejZwierz* 25; *SienLek* 12v, 13v, 30v; O łwiętyłz to łtan kto łie ták vmiárkuie [...] iż nikomu nic winien nie bywa *RejZwierz* 13; Ale gdyż to nie wážno bywa v łrogiego. *KmitaSpit* C4.

Przysłowia: Bo y ręká bielłłfa bywa Gdy iedná drugą vmywa *RejRozpr* 14; Bielłłfy bywa co łie myie *RejRozpr* K2; *RejZwierz* 115 [ogółem 3 r.].

Bo połpolicie mowią, czo czudne to też dobre bywa *GlabGad* N3.

Dobrzeć łie ten záuwždy miewa/ Ná kogo pan łáłkaw bywa. *BierEz* Rv.

A ielłi dom wáły bywa/ náziemię łie rad vrywa. *March*¹ A4.

Fortunny to bywa/ ktorego cudza łzkodá ołtrzega. *BielKron* 333.

Bo kto kolwiek łie łam gáni/ bywa chytri ij mierżony. *March*¹ A3v.

Bo hárdźi y nádęťzi bywáią ći/ ktorzi widzą/ że im nád inђе więcej ńczęśćie służy *ModrzBaz* 45.
Hoynego krotkie pánowánie bywa/ Co dzilia podrze tho iutro póńźlywa. *RejZwierc* 217.

Canis festinans coecos parit catulos, Prover. Rzecz kwáplywa nigdy nie bywa dobra. *Mącz* 33c,
19a.

káźdey chorobie wczás zábiegay/ bo pozdne lekárftwo niedobre bywa. *RejZwierc* 73v.

Drugi lepszy karány bywa. *BierEz* I; *KlonKr* E4v.

RejRozpr I3v; Bo żadny mądr nie bywa aliź więcz po ńzkodzie *RejJóz* I2.

Bywa mędrńfy ná ońtátek Kogo czwicy niedońtátek *RejRozpr* I4v.

Napiękniefzy kftáť ktho miáry vżywa/ Ten závždy ńławny/ závždy weńoń bywa. *RejZwierc* 217v.

CHćac zá czáfu náńżego ńczęńliwego Pánowánia zábieżeć wczás rońtérkóm y niezgodóm domowym
(które gorńże bywáią niź woyny z obcym) *SarnStat* 111.

Ale kto ieńť pokorniefzy/ Tenći bywa przeńpieczniefzy *BierEz* K.

Gdyź więťzy przeńtrách bywa od pńá milczącego/ Ktory s tyńu wńczyppnie niźli od iáwnego. *RejWiz*
9v.

Confilium malum consultori pefsimum. To ieńť/ zńa rádá závždy temu bywa náńzkodliwńza kto
iá wmyńńa. *RejZwierc* 50v.

Stáry á ńzalony iuź dwá rázy mńod bywa. *RejZwierc* [121]v.

gdyź czáńem gorńzy ńwoy bywa niź obcy. *MycPrz* II A2v, I B2v.

częńto bywa Syn Oycu w obyczáioch podobien/ á Dźiewká Máńhce. *SienLek* 30v.

Ale ńczęńcie s przygodámi w ludzyech częńto odmienne bywáią *BielKron* 121.

ále iź póńpolicie pies ná ńwych ńmiećiach ńmielńzy bywa/ otrzymáli gorę Krzyżacy nád Litwą
StryjKron 442.

Twarz pńáczliwa/ chytra bywa. *BierEz* P3.

Czáńem y vńność zbyteczna/ Nie bywa ńługóm beńpieczna. *GosńCast* 54.

Zazdrość w nieńzczeńćciu nie bywa ozdobna/ Gdzie ńczęńcie widzi/ páni to ońobna. *RejZwierc* 224.

Ktorzyć dońyć zńotá máią/ Ná wńzytko ńmieli bywáią *BierEz* P4v, P4.

Zwoty: »bywać przytomny, praesens« = *bywać obecnym* [szyk zmienny] (1 : 1): W práwiefch
wielkich bywa przytómny vczynćá Kryminańu. *SarnStat* 709, 486.

»żyw bywać« = *żyć* [szyk zmienny] (9): *GlabGad* K3; *BielKron* 271, 318; *Mącz* 57b, 500d; bo
ńzáráńcza nie bywa żywá dáley ná ziemi iedno przez pięć mieńięcy *RejAp* 78v; Przecź ńtárzy ludzie
dńugo žiwi bywáli. *RejZwierc* 60 marg, 160, Bbbv.

Z przymiotnikami defektywnymi: powinien, rad (6): *MetrKor* 57/117, 59/276; Choc ńie ńerce
przyboiwa Tak przet ńmierczią rado bywa. *RejKup* Iv; iź pozwáni o którńekolwiek zńe vczynki [...] w
náńzym ńáđdzie niech bęńá ńáđzeni/ y odpowńáđáć bywáią powinni. *SarnStat* 580.

komu (1): Iź miał vrończ na moy vpad Choć mu wiecz bywa káźdy rad. *RejKup* d6v.

Przysłowie: Nierad bywa wierny kot vmleká. *March*³ Vv.

W narzńedniku (43) : A mnodzy miedzy cudzemi/ Bywáią pocześniefzemi. *BierEz* O2; *GlabGad*
M4v; *KromRozm* II q4; *RejWiz* 9v, 104v; *Leop* 1.Mach 2/61, *Ioann* 6/2; *BibRadz* II 64v marg;
KwiatKsiąż Dv, D4v, E3, G3; *Mącz* 326a; *LeovPrzep* I; *BielSat* C2v; *BudBib Eccli* 20/5, 13; *WierKróc*

A3v; *BiałKaz* H3v; *CzechRozm* 137v; *ModrzBaz* 6v, 95v, 144v; że przez dzień iednałz łtudnia/ raz łloną/ drugi gorzką/ trzeći łłodką [...] bywa *Oczko* 9v; *CzechEp* 164; *NiemObr* 22; *KochPam* 81; *BielRozm* 18; *ZawJeft* 6; przypodoba gi też kwiáteczkowi polnemu/ ktory w iedney godzinie kwitnąc bywa záfię vłchłym. *Phil* 113; *SarnStat* 192; *GosłCast* 26; *PaxLiz* D4v.

komu (7), *u kogo* (1), *nad kim* (1): *RejWiz* 90v; Gdyż ten łkutek káždemu/ rad bywa łzkodliwym. *RejZwierc* 123; Szczęfićie tych ktorzy bywáią miłofiernemi nad vtrapionemi. *BibRadz Ps* 41 arg; *BielKron* 313; *KwiatKsiąż* E4v, H3; *WierKróc* B; *BudNT Rom* 12/17[16]; *ZawJeft* 21.

Przysłowie: Włętfzyey rołkołzy ten závždy vżywa/ Kto s cnoty dobrym niźli s kijá bywa. *RejZwierc* 221v.

W dopełniaczu (w zdaniach z podmiotem: *co, nic, wiele*) (7) : *MurzNT* 61; tám Credytorowie iże ich połpolićie wiele bywa táiemnych/ máią być takim przywołánim pozwáni *GroicPorz* p3; *BielKron* 81v.
u kogo (3): *RejAp* 180; *RejPos* 272; A co závždy łrozłzego bywáło v Páná tego? *RejZwierc* 42.

Przysłowie: że nád dobre przykłády nic nie bywa łkutecznieyfiżego *RejPosWstaw* [41²].

Połączenie przy- ze stopniem wyższym przymiotnika o końcówce *-ym* (1):

czemu (1): chociaż podczas przyćiełnieyfiżym bywa pfiżenicy dla kákolu. *CzechRozm* 184v.

α. *Z elipsą orzecznika* (2) : *RejWiz* 57v; Włęcbym iá lepfzym być miał niź drudzy bywáli *HistLan* F6.

β. *Z elipsą członu nadrzędneho w orzeczniku* (domyślne mianowniki sg rzeczowników rodzaju żeńskiego, prawdopodobnie „rzecz”, „sprawa”) [(na) cięższa (2), niebezpieczna, sproсна] (4) :

W zdaniach z podmiotem: to (ewentualnie w połączeniu z drugim podmiotem) (4): *GórnDworz* R8; Boć to niebefpieczna bywa/ dom ieden ná dwu fundámenćiech/ y roznych/ y łobie bárzo przeciwnych/ budowác. *CzechRozm* 216; To bywá y w poimániu nieprzyiáćiełfikim náćieźłza/ gdy fię mátká z dziećmi dzieli *SkarŻyw* 140; *KmitaSpit* A3.

a. *Z orzecznikiem wyrażonym dawnym imiesłowem przymiotnikowym czasu teraźniejszego biernym* (2) :

W mianowniku (2) : Bo ktorzi wedle zwyczáiu ná to bywáią przyzywáni/ czáfem bywáią nieznáiomii/ náięćii/ w wielu rzeczach łzpetnych podeyrzeni/ á tylko niebezecni. *ModrzBaz* 86.

komu (1): ztąd niełkończone domowe łromoty: ktore gdy włzytcy łáfiedzi baczą/ łámem gołpodarzom ábo niewiádomo bywáią/ áłbo fię iych áż ná ołtátku donołzą. *ModrzBaz* 53v.

4. *Z orzecznikiem wyrażonym zaimkiem przymiotnikowym* (54) :

W mianowniku (53) : *BierEz* A3v, I; *FalZioł* V 7, 9, 11; *GlabGad* N4v; *RejPs* 38; Przyazn myedzi przyiáćiełmy takowa biwa *LibLeg* 11/90v; *SeklWyzn* 2; *LubPs* hh5; *GroicPorz* z; *KrowObr* 99v, 196; *RejWiz* 185; *Leop Luc* 15 arg; *BielKron* 80v [2 r.], 203v; *KwiatKsiąż* G3; *Mącz* 13b, 102b, 485a; *Prot* A2v; *RejPos* 162, 249v, 256; *RejZwierc* B, 33, 33v, 90v; *BielSpr* 31; *CzechRozm* 195; *PaprpPan* Dd4; *ModrzBaz* 112v, 140v, 141v; *KochDryas* A2; *WerKaz* 297; *BielSjem* 33; *Paprup* D2; *Calep* 282b, 317b; *SarnStat* 565; *WitosłLut* A5; *KlonKr* F2; *CzahTr* K4.

Przysłowia: Bo iaki bywa baran taka na nim wełna *RejJóz* G3v.

Bo iaki kupiecz bywa takie miewa kramy *RejJóz* H3.

bibl. Iáka miárá/ táka zapłátá bywa. *BielKom nlb* 3.

A iako więcz kto załłuży takie bywa mito *RejJóz* H4.

iąkie towarzysztwo tákíe też y obyczáie póspolicie bywáią *RejZwierc* 7v.

Bo iáki więcz woyt bywa táká y gromádá *RejWiz* 99.

Ale iáka ípowiedz tákíe tefz rozgrzeszenie bywa *KrowObr* 159.

W narzędniku (1) : Proximo, Prżiblizám fie/ Málem równym álbo tákím bywam. *Mącz* 326a.

5. Z orzecznikiem wyrażonym imiesłowami przymiotnikowymi (2731) :

A. Z orzecznikiem wyrażonym imiesłowem przymiotnikowym czasu przeszłego biernym (łącznie ma przeważnie funkcję słowa posiłkowego przy tworzeniu orzeczenia w stronie biernej) (2696) :

W mianowniku (2692) :

W odmianie złożonej (tu włączono także wszystkie mianowniki rodzaju żeńskiego l. poj. i wszystkie mianowniki męskoosobowe l. mn.) (1822): *March*¹ A3v; *BierEz* S2v; bo ijm dłużej niebywamy wyflucháni/ ty^m goręcý ij pilniéy nie przeftaiątz wolatz mámy *OpecŻyw* 62, 137, 160v, 186v, 187v [2 r.], 188 [2 r.]; *PatKaz I* 2v, 6v, 14v, 17v; *PatKaz II* 37v, 38; *PatKaz III* 92, 94v, 102, 114v, 119 (10); *MetrKor* 57/115v, 59/273; á tak złoćć thego ziela bywa odeymowana. *FalZioł I* 59b, 17b, 48c, 59b, IV 34c, V 53v (70); *FalZiołUng* 119; *BielŻyw* 6 [2 r.], 83, 84, 109, 118 (8); *BielŻywGlab nlb* 13 [2 r.]; *GlabGad* B3 [2 r.], C5v, C8, D2, D5v (24); *MiechGlab* *2v; *KłosAlg* A2; *WróbŻołt* B4, C5v, I7, K5v, V8v; *RejPs* 22v, 31, 32, 34v, 44 (23); *ComCrac* 15; *SeklWyzn* b3v, d3v, f2v, f3; *RejJóz* L3v; *LibLeg* 11/174; *SeklKat* K2v, L3v, L4v, M, Q2v (16); *RejKup* M; *HistAl* A8v, C8, I, I6, I6v (8); *HistAlHUng* A3; *KromRozm I* A2, D4 [3 r.], F4v, G3, G4 (17); *MurzHist* C2; *MurzNT Matth* 6/30, *Mar* 9/48, 12/25, *Luc* 12/28, 22/25; *MurzOrt* B; *KromRozm II* bv, h2, h4v, n2v, r3v (7); *KromRozm III* C4, D3v, D6, I2v, I3v (15); *Diar* 23, 32, 36 [2 r.], 39, 41 (11); *DiarDop* 99, 111; *GliczKsiąż* K5; *LubPs* A4, B4v, Fv, H2v, H3v *marg* (23); *GroicPorz* a2, a2v [2 r.], a3 [2 r.], b4v, c2 (60); *KrowObr* 43v, 44 [3 r.], 44v, 45v [2 r.], 47 (37); *RejWiz* 7, 8 [2 r.], 54v, 77v, 84v (10); *Leop 2.Reg* 11/20, *Iob* 30/17, *Ps* 128 arg, *Prov* 13/22, *Sap* 18/10 (32); *OrzList* e; *LeszczRzecz* A4; *RejZwierc* 119v; *BibRadz I* *3v [2 r.], *7 [3 r.], 68v *marg*, *Num* 4/25, II 12 *marg* (70); *OrzRozm* A2v, C2; *BielKron* 3v, 24v, 44v, 81v [2 r.], 93v (15); *GrzegRóżn* C2v, D2v, Ev [2 r.], F4, L [2 r.], Nv; *KwiatKsiąż* A3 [2 r.], Bv, B2 [4 r.], B3v *marg*, B4 (43); *Mącz* 4b, 5d, 9d, 10d, 13a (157); *OrzQuin* C3, O2v, V2; *SarnUzn* E6, F2v; *SienLek* 60 [2 r.], 60v, 88, 96, 99, 143v; *LeovPrzep* E4v, Iv; *RejAp* 11, [13]v, 28v, 42v, 62v (24); *GórnDworz* G6, I4, Bb3v, Gg2v, Ll7v; *GrzepGeom* D4, F2v; *HistRzym* 40v [2 r.], 65v, 66v, 84, 108v, 117; *RejPos* 7, 69, 71, 74, 78v, 79 (46); Ieśli bywa vfláchciony a wvielbiony ieden członek/ wefełá fie z nim y ine wízytki *RejPosWiecz*² 94, 91v, 92 [3 r.], 92v [2 r.], 93 [2 r.] (16); *RejPosWiecz*³ 96 [2 r.], 96v, 97, 98v; *BialKat* 66, 161, 186, 193v, 201 (18); *GrzegŚm* A3, A4, 21, 32, 33 (7); *KuczbKat* 1 [2 r.], 9, 55, 60, 65 (68); *RejZwierc* 15, 15v, 19v, 42v, 54 (29); *BielSpr* 4, 13, 31, 52v, 60v; *WujJud* 15, 26, 149v, 231v [2 r.], 238v (48); *WujJudConf* 30, 31v, 37, 39v, 67 (43); *RejPosRozpr* b3 [2 r.], b3v, b4, b4v [2 r.], c [3 r.] (15); *RejPosWstaw* 21v, [21²], [21²]v, 22, 41v (22); *BudBib* b4v, c3, 2.Esdr 7/3, *Iob* 6/16, *Prov* 21/1 (12); *Strum* M4v; *BialKaz* B2v; *BudNT Act* 6/1, 1.Cor 15/2, 2.Cor 4/9, 11, *Iac* 3/4 (10); *StryjWjaz* C4; *CzechRozm* 1v, 13v, 24, 24v, 28 (59); *KarnNap* Bv, B2 [2 r.], B2v, D; zapláty też tym ktorziby wygráli bywáią náznáczóne. *ModrzBaz* 111v, 2v, 3, 3v [2 r.], 4 [2 r.], 5v [5 r.] (150); *Oczko* 23, 25v, 34, 34v; *KochPs* 107; *SkarŻyw* 16, 208, 212; *StryjKron* A6; *CzechEp* 48, 54, 69, 86, 100 [2

r.] (15); *NiemObr* 8, 12, 35 [2 r.], 36, 42 (13); *KlonŻal* C2; *KochPhaen* 12; *ReszPrz* Av, 24, 38, 58 [2 r.], 59, 65; *ReszHoz* 121, 123 [2 r.], 124, 125, 129 (10); *ReszList* 148 [2 r.], 165, 186 [2 r.]; *WerGość* 270 [2 r.]; *ArtKanc* H15v, I20v, L10v, N3v; *GórnRozm* A4, B4v, H2, I, L3; im kto vcezeńfzy y y [!] biegleyfzy bywa/ Dżiwnieyfzemi fortélmi grzechów zániedbywa. *ZawJeft* 35, 5, 34 [3 r.]; *ActReg* 41, 46 [2 r.], 47 [2 r.]; *GostGosp* 90; *Phil* D3 [2 r.], H2 [2 r.], I, L, L2 (14); *GrabowSet* Lv, Yv; *OrzJan* 44, 46, 55, 103; *LatHar* 57, 75, 112, 133, 261 (15); *KołakCath* B4v; *KołakSzczęśl* Cv, C3v, C4; *WujNT* *Matth* 6/29, *Act* 6/1, *1.Cor* 7/14, s. 765, *Hebr* 10/8 (190); *WysKaz* 12, 17 [2 r.], 28 [2 r.]; *SarnStat* 539, 573, 593, 748, 1153 (187); Niewolenie bliznich niewolą bywa karáne. *PowodPr* 69 *marg*, 9, 15 [2 r.], 20, 24 [2 r.], 35 (22); *SkarKaz* 578a; *VotSzl* A4v, B2v, B3, D2v, D4v (8); *CzahTr* L3; *GostCast* 57; *PaxLiz* B2v; *SkarKazSej* 681a; *KlonWor* 3, 11, 66.

W odmianie niezłożonej (formy mianownika rodzaju męskiego i nijakiego liczby pojedynczej oraz rodzaju niemęskoosobowego liczby mnogiej) (870): *March*¹ A4; *BierEz* O3, S3v; *OpecŻyw* 54, 181, 187, 191; *OpecŻywPrzedm* C4; *MetrKor* 40/815; *PatKaz I* 8v, 15v, 17; *PatKaz II* 39v; *PatKaz III* 92, 93v, 94v, 98v, 124v [2 r.] (11); *Murm* 162; widzýałomi fie iżem noşył wflytky pokarmy ktore bywáią tżynyony náuką piekarńką *HistJóz* A4v; *TarDuch* ktv; Mikołaiiek iefth rodzaj cierniowy ktorygo lićcie bywa pożywano wmiáftho fżpinaku z infżem lićciem *FalZioł* I 68c, II 2c, III 34a, 35c, IV 57b, V 59v (50); *BielŻyw* 119, 152, 171; *GlabGad* B3v, B4, C4v, C5, G2 [3 r.] (12); *MiechGlab* 68; *KłosAlg* A4; *WróbŻółt* Iv; *RejPs* 16, 24v, 46 [2 r.], 51, 53 (16); *SeklWyzn* d3v, d4 [4 r.], g2v; *LibLeg* 11/160, 182; *SeklKat* F3v, N3, Q4 [2 r.], Q4v, T4v, V3; Bo tak grzechy odpólcżoni Bywaia/ iem znafezy ftroni. *RejKup* d2, Nv; *HistAl* I6, I7, I7v, I8v; *KromRozm I* G4, H2v, Iv [2 r.], K; *MurzHist* C2; Otófż on terás (*marg*) ciefżon bywá abo ciefzy się (-) pociechy vżywá *MurzNT* *Luc* 16/25, *Matth* 15/17 [2 r.], *Luc* 8/29, 13/32, 22/22, *Ioann* 3/18, 20/16; *KromRozm II* o4v [2 r.], qv; iż tákye fprawy kołcyelne álbo duchowne od złych ludźi dobrze á fkutecznye fprawowány być mogą/ y bywáją. *KromRozm III* D4, C3v, K5, K8, O6; *Diar* 75; *GliczKsiąż* O5v; *LubPs* Hv *marg*, H3v *marg* [2 r.], L2 *marg*, M2 *marg*, S4 (9); gdyż Wielkierz [...] Práwo kázi/ y zá práwo bywa mian *GroicPorz* C2v, a2v, cv, c4v, d4v, i3v (26); *KrowObr* B2, 23v, 44, 56 [2 r.], 99 (12); *RejWiz* 2v, 35, 55, 87v, 90v (8); *Leop Iob* 9/27, *Prov* 14/2, *Sap* 11/17, *Eccli* 5/11, *Is* 1/8 (19); *OrzList* bv, fv; *UstPraw* Kv; *RejFig* Cc2; *BibRadz I* 53v *marg*, 106 *marg*, 276 *marg*, *Iob* 14/2, 303v *marg* (24); *OrzRozm* L [2 r.]; *BielKron* 7, 37, 81v, 152, 183v (11); *GrzegRóżn* Dv [2 r.], F4, Iv, I3v, K3 (9); twoy dżiadt ktorego [...] także też okwitość wfzędý mądrze od niego wycpocżytánych mow álbo przypowieści bywa przypominano/ Zwykł [...] mawiacz. *KwiatKsiąż* A, A2, Bv [3 r.], B3, D4v, E (14); *Antiptosis* [...] Gdy yeden cafus á fpadek miáftho drugiego bywa wżięt w mowie. *Mącz* 11c, 4b, 206b, 310c, 487d, 513a (147); *OrzQuin* D; *SarnUzn* H5; *SienLek* 13, 61v, 95v; *LeovPrzep* B, F2v; *RejAp* 5, 5v, 11, 63v, 66 (16); *HistRzym* 5v, 6v, 40v, 51v, 57 (10); *RejPos* A4 [2 r.], 25v, 39, 47, 56 (42); *RejPosWiecz*² 91, 91v, 93v; *RejPosWiecz*³ 96, 97, 97v [2 r.], 98v, 99; *BiałKat* 258v, 378v; *GrzegŚm* 12, 33, 36 [2 r.], 53 [2 r.], 66 (9); *KuczbKat* 90, 95, 155, 160 [2 r.], 200 (16); *RejZwierc* A2, 18v, 36v, 37v, 42v (14); *BielSpr* 36; *WujJud* 54v, 70v [4 r.], 97, 101v, 121v (17); *WujJudConf* 43, 54v, 96, 96v, 98 (18); *RejPosRozpr* b3v, b4v [2 r.], cv [2 r.], c3v; *RejPosWstaw* [21²], [41⁴] [2 r.], [110³], 143v [2 r.], [143⁴]v (10); *BudBib* B2, *Iob* 7/4, 14/10, 37/4, 10 (10); *BudNT* *Luc* 8/29, *Rom* 12/21, *1.Cor* 2/15, *Gal* 2/16, 19 (7); *StryjWjaz* A2,

C4; *CzechRozm* 49, 64v, 84, 147, 206v (8); *KarnNap* A3, C, F4; *ModrzBaz* 2v, 5, 21v, 23v, 26 (24); *CzechEp* 135, 238, 251, 256, [405]; *ReszPrz* 60; *ReszHoz* 128, 131; iż żywot nález niepomiernym iadłem y pićiem bywa vmnieyřzon. *WerGořc* 263; *ArtKanc* M16v; Vicesima – Podatek gdzie odeřta piec biwa dáváno. *Calep* 1121a, 409b; *Phil* B2, G2, G3, H3, S; *GrabowSet* D; *LatHar* 91; *WujNT* 25, *Matth* 24/40, *Mar* 4/22, *Luc* 8/29, *1.Cor* 1/15 (73); *WysKaz* 26; *SarnStat* 21, 32, 373, 657, 831 (25); *GosłCast* 68; *KlonWor* 16, 17. Cf *Przysłowia*, *Szeregi*.

a. W zdaniach nadrzędnych, od których zależy podrzędne podmiotowe (orzecznik zawsze w mianowniku rodzaju nijakiego liczby pojedynczej) (4) : SŁuźnie tedy cźelnieyřzym [!] ořobam/ ktorzi ták wielkie rzeczy ná řwey głowie nořzáf/ bywa rořkazano/ áby z wielkáf pilnořciáf á długo wřzytkiemu řię przypátrowáfli *ModrzBaz* 26; *SarnStat* 52, 669, 824.

b. W zdaniu bezpodmiotowym (orzecznik zawsze w mianowniku rodzaju nijakiego liczby pojedynczej) (68) : *Bielřyw* 109; *GroicPorz* y3; *KrowObr* 66, 100v; *Leop* *B4v; *GrzegRóżn* H4; *KwiatKsięż* B3v, G; Niezábaczi grufzki w popiele/ yako w przypowieřci bywa mowiono. *Mqcz* 6a; *Vrit* videndo foemina, Páli gdy bywa na nię patrzáno niewiáfłtáf. *Mqcz* 494b (48); *RejPos* 183v; *RejZwierc* 184v; *CzechRozm* 62v; *NiemObr* 32; Abowiem řercem bywa wierżono ku řpráfwiędliwořci: á vřty řię wyznáfnie dźieie ku zbáfwięniu. *WujNT Rom* 10/10, *Hebr* 3/15; IEřli kto [...] řie połóży ná řtole gdzie bywa řáfżżono/ trzy grzywny winy niech przepáfđnie *SarnStat* 786, 669, 951, 954, 1148; *PowodPr* 19. Cf *Przysłowia*.

c. Z formami utworzonymi od czasownika zwrotnego (w zdaniach podmiotowych lub bezpodmiotowych) (2) : *Coniecturalis*, To co řie przes domyřł bywa wywiędziano *Mqcz* 162b; *Ne victoria quidem plauditur*, Nie bywa řie wefelono z otrżimáfnego zwięřłtwáf. *Mqcz* 303c.

Przysłowia: Wřzáfłże ono kto řie mřci ták więć mowię záfwiędy/ Pořpolicie dwf kroć bit táfki bywa káfłdy. *PaprPan* Gg4v.

Ze co od ludźi ieřł nie vlęcono/ Bywa záf cźáfem cźęřto vzdrowiono. *ZawJeřt* 29.

Cźym kto grzeřzy/ tymźe męćżony bywa. *PowodPr* 62.

bibl. A iáfką kto miáfřkáf mierzy/ táfką mu bywa odmierzono. *RejZwierc* 184v.

gdyź to cźęřłokroć bywa iż nanifřłzy bywa powyřłřżon/ á záfłię báfřzo wyřłoki ná niskofć vpađa. *HistAl* C5v, Bv.

W řzcźęřciu przyiaciel nie řączno poznán bywa, ale w przeciwięřłtwie řnadnie. *Bielřyw* 88.

Iako złoto ogniem, tak cźłowiek przez vcźynek doznán bywa. *Bielřyw* 88.

Szereg: »być i bywáfł« (7): *GrzegRóżn* D3; *LeovPrzep* Iv; *BialKat* 201, 243v; A iáfko [*Chrystus*] wedle Cźłowiecźeńřłtwáf był wiđżian/ ták teź był y bywa y ma być máfłowan *WujJud* 45 v; iż bez niey [*wiary*] iáfkiegoźkolwiek řtanu ludzi/ cnoty práfwie záfćmione řáf y bywáfł *Phil* O2; *SarnStat* 1123.

Szereg złożony z form różnych czasów tej samej osoby (1): á ci co nádzyeie řwe záfwiędy pokłáfđali w Páfnu řwoim/ [...] vwielbieni bywáfłi: táfłże y záfwiędy nieomyřłnie bywáfł bęđáf. *RejPos* 265.

W narzęđniku (3) : A řtáfđ bywa [řłowo boźe] poznáfmem od inych řekt ábo zborow *LubPs* B marg; *BibRadz* I 28v marg; cobyř ty záf káfłń cħciáf mieć ná nie [na bannitów]/ gdyź niechceřł/ źeby wywołáfny bywáfłi? *GórnRozm* Lv.

W dopełniaczu (w zdaniu z podmiotem: co) (1) : ktorym řię báfřżiey Chriřtuřłowe řłowáf tłoczáf niż wino w práfłách/ ábo co innego co więć tłoczłone⁸⁰ práfłáfmi bywa *CzechEp* 152.

B. Z orzecznikiem wyrażonym imiesłowem przymiotnikowym czasu teraźniejszego czynnym (35) :

W mianowniku odmiany złożonej (33) : tedy krew takie⁸⁰ kozła bywa łamiąca Kamień y wypędzająca s człowieka/ to ielt z nyrek y z miechierza. *FalZioł* I 48d; Też fok roiownikow ielt dobry na herizypile/ to ielt na wrzedzienne kthora s kolery bywa barzo boląca á rofzyrzająca fie po cieie *FalZioł* I 130d, V 51, 51v, 54v; thaki człowiek bywa gamratny pfofliwy, mathacz/ richło wierząci *GlabGad* M7v; bowie^m taki bywa zawfze pragnąci dla gorącofci wątroby *GlabGad* N8v; bywa też taki kłamlivy á myfląci iakoby złoć wypełnił *GlabGad* P8, M4, M4v, M5, M7 [2 r.], N7 (20); á ci ktorzy práwem fercem páná náfládowáli zówždy wflęgo dobrá bywáli obfituiący. *RejPs* 49v; A trzecia [woda] iáko fiárká też bywa śmierdząca. *RejWiz* 146; Y Krolowie bárzo mocni bywáli [!] w Ieruzále pánuiący [*erant in Ierusalem dominantes*] *Leop 3.Esdr* 2/27; *KwiatKsiąż* C2; *SienLek* 30; *Oczko* 25, 34; Więc iáko kto gorący/ ták krew bywa wrząca *GórnTroas* 22.

a. W formie nieodmiennej na -qc (1) : Kto fie tak barzo śmieie iż też kázfle abo głouą chwieie, bywa taki nie ftateczny, [...] á richło też gniewny, y na wśelką rzecz richło prziftauaiąc *GlabGad* O4v.

W narzędniku (1) : wfzakoż [taki człowiek] pyfznym pofzpolicie j chełpiwym bywa, á w praci wftawaiącym *GlabGad* M4v.

6. Z orzecznikiem wyrażonym liczebnikiem o odmianie przymiotnikowej (3) :

W mianowniku (3) :

W odmianie złożonej (2): Dwoyákye bywa zgromádzenye álbo zyednocenye wyela rzeczy *KromRozm III* F6v.

W zdaniu z podmiotem: to (1): Bo dwoyeć to bywa karanie/ y bić y łáyác *GliczKsiąż* G4.

W odmianie niezłożonej (1): Gdyż tedy matczyno ij fynowo cialo bywá iedno *OpecŻyw* 181.

7. Z orzecznikiem wyrażonym przysłówkiem (106) :

a. W zdaniach, w których podmiotem jest rzeczownik lub liczebnik rzeczownikowy (10) : Zabicie bywa rofmaitym obyczaiem/ nadufzy/ na cieie/ vlbo [!] też naflawie. *SeklKat* I2v; *BielSpr* 70; *SarnStat* 1278.

Zwroty: »dosyć bywać« = *wystarczyć (1):* Abowiem y w Máydeburgu/ ieffli fład ma być gáion/ dofyć ich [*przysiężników*] bywa fyedm álbo przynamniey fzełć *GroicPorz* d3.

»kołem bywać« = *kręcić się w koło, wirować (1):* A myśli/ ktore kołem We dnie bywály: práwie wfzytkie fpołem W cney zgodzie/ ferce wodzi *GrabowSet* T3v.

»obecnie bywać« = *bywać obecnym; adesse PolAnt (2) :* *BibRadz Gal* 4/18; á [*lud moskiewski*] fám zówfze obecnie w woifku rad bywa *MycPrz* II D.

»bywać w cale« = *być zachowanym (1):* Ale wino młode/ zlewaią do nowego naczynia/ tedy ták oboie bywa w cále [*ambo conservantur*]. *Leop Matth* 9/17.

»wespółek bywać [z czym]« = *bywać wspólnym, łączyć się z czymś (2):* że y zá niebofczyká Królá Zygmuntá Oycá y innych przodków náfzych/ tákże też wespółek té vrzędy z Dignitárftwami bywály *SarnStat* 78 [*idem*] 335.

b. W zdaniach z podmiotem: to, co, owo, wszystko (33) : *RejKup* k3; A flufznie to bywa *GroicPorz* q2, bbv; *RejWiz* 67v; iż go nie będą pytać/ kthoś w.m: iáko w.m. mam zwác: czo więc bywa bárzo przykro. *GórnDworz* M6v, Q2, R5v, S; *RejZwierc* 101v, 249; *BielSpr* 6v, 74v; *BudBib Eccle* 7/24[25]

[2 r.]; *BudNT* 1. *Cor* 14/40; ále to nie włafnie/ áni fktkiem bywa/ lecz tylko dla niektorey przyczyny. *CzechRozm* 53; *ModrzBaz* 10v; *Oczko* 27; áno więc wżyfłtko to opák bywa. *GórnRozm* I3v; *GostGosp* 32, 54; *SarnStat* 1288; *VotSzl* B2v.

komu (9): *RejRozpr* C; y lámemu to złoczyńcy bywa zdrowiey/ gdy przes to wcześnie karánie/ wiecznego vchodzi. *GroicPorz* d; *RejWiz* 43v, 136, 160v; *SarnUzn* H4v; *SienLek* 187v; *RejZwierc* 99; vpadamy/ znowu powftawamy/ Acz to nam ciężko bywa/ po łobie to znamy. *GostCast* 26.

Przysłowie: IZ półpolicie mowią/ nie dobrze tho bywa/ Kiedy iedno Kroleftwo wiele pánow miewa. *PaprpPan* Gg3.

c. *W zdaniach, w których podmiotem jest bezokolicznik (18)* : *GliczKsiąż* M6; *RejWiz* 67, 76, 104v; á półpolicie w pijánym narychley to poznać bywa. *RejZwierc* 3v, 76v, 182v, 219; *CzechRozm* 69, 83; *ModrzBaz* 11, 114; *ReszList* 172; Trudno bywa ftárego nálogu zániecháć. *KlonWor* 41.

komu (4): *BierEz* L2v; dla czego cyęfzko też im bywa ná fyny áby fie náuk vczyli náłóżyć. *GliczKsiąż* M5v; *PaprpPan* Aav; ktorem biwalo zawfze dulce et decorum propatria mori *PaprpUp* I2v.

Przysłowie: Miłóciem bywa nędznemu/ Cierpieć nędzę nie lámemu *BierEz* L2v.

d. *W zdaniach, w których podmiotem jest zdanie podrzędne (2)* : Gdy kto rychło á s dobrą wolą co komu vzini [!] a da/ wdzięczniey bywa/ nizli gdy fie da długo prośić. *Mącz* 25c; *WerKaz* 303.

e. *W zdaniach bezpodmiotowych (43)* : By obierał gdzie czarno/ á gdzie biało bywa *RejWiz* A9, 21v; *RejWiz* 69; *OrzRozm* N4v [2 r.], Rv; Fit bipartito, Dwoyáko bywa. *Mącz* 25b; *SienLek* 89v; *GórnDworz* F, L7; Gdy kto kogo tknie w rozmowie/ nie miło bywa *RejZwierc* Aaa4, 231; *BielSpr* 9v; bo kiedy fye dzień z nocą równa/ á fłóńce ná zad vchodzi/ párneý w prawdzie/ ále iuż nie ták gorąco bywa *Oczko* 29; *WerKaz* 303 [2 r.]; *GórnRozm* Fv; *GostGosp* 120.

komu (14): *BierEz* Q3; Iuż widzę takiey duży na wżem bywa błogo *RejJóz* L5v; *RejKup* n5v; *GroicPorz* m4v, cc4; *RejZwierc* 86; *GórnDworz* Ff8v; *RejPos* 82v; Biją kogo bárzo y iuż mu bywa ciálno *RejZwierc* 99v, 91; *Strum* N2; *PaprpPan* K2v; *NiemObr* 170; *GrabowSet* H2v.

Przysłowia: Yáko nye dobrze bywa gdy nyerowne woły wkładáya wplóg *GliczKsiąż* Q2.

Kto dziála fkoró/ bywa mu niefporo. *BierEz* Q3.

źle bywa gdzie dwa pánowie rządzą. *BielKron* 125; gdzie ich wiele rofkázuie nie bywa dobrze *BielKron* 340.

Frazy: »[na co] bywa mało« = *nie starcza* (1): Wyłudzić álbo wydrzec áby doftawáło/ Bowiem ná ty iey figle záfwdy bywa mało. *RejWiz* 28.

»[kogo] bywa teszno« (1): Y drugich więc bywa tefłno *RejRozpr* H4.

»bywa [o kogo, o co] (nie)trudno« [szyk zmienny] (4): Záfwdy gdy obrážona/ przyiaźń bywa názbýt/ Ná wieczne tám przymierze/ trudno bywa o kwit. *RejZwierc* 119v; *SienLekAndr* a2v; *GórnDworz* Ff8v; iż do tego ludu wielkiego potrzebá: o ktory też będáli pieniądze/ nie trudno bywa. *CzechRozm* 254v.

»[z czym] trudno bywa« (1): czyli téz iefli z rzeczámí niezwyčajnémi trudno bywa *JanNKar* D2v.

»źle bywa [o kim]« = *grozi komu niebezpieczeństwo* (1): A iefli go [złodzieja] dogonia/ iuż źle bywa o nim. *KlonWor* 19.

»bywa źle« [*miedzy kim a miedzy kim*] (1): o iáko bywa źle miedzy nią á miedzy iey mężem [*quam male inter eam et maritum convenit*] *ModrzBaz* 53v.

8. Z orzecznikiem wyrażonym zaimkiem przysłówkowym (38) : *FalZioł* V 102; *ConPiotr* 31; *BielKom nlb* 4; *OrzRozm* T3v; iż zálię Zydowie będą przeciwni iáko bywali przed tym *BielKron* 96v; Drewniane boty yáko bywáyą pátynki z lámego drzewá *Mącz* 32b, 8a, 15a, 79c, 193a, 200b (11); Ták zówždy kázde prorocstwo bywa/ iż czás przyšły zówždy ták Prorocy zwáli. *RejAp* 122v; *GórnDworz* C3; *GrzepGeom* A4v; *RejPos* 37; *GrzegŚm* 63; *BielSpr* 33; *BiałKaz* D3; *ModrzBaz* 93; *Oczko* 13v; *CzechEp* 233; *GórnRozm* A3v; *ActReg* 29, 139; *Calep* 476a, 617b; *LatHar* 578; *SarnStat* 201, 744.

komu (1), *u kogo* (1): Brzemię ono przenáświetlíé ktoré wfwym fwięty^m żywocie nofila/ iey miłófcij nitz cięfłko nibylo/ iáko bywá wtey mijerze paniám ijnńlym. *OpecŻyw* 10v; *GlabGad* K2v.

Przysłowia: Akażda rzecz vkwapna rado tak więcz bywa Nie przychodzi ni kczemu y zły koniecz miewa *RejJóz* I2.

A iáko więcz kto fieie tak też zniwo bywa *RejJóz* E5v.

9. Z orzecznikiem wyrażonym wyrażeniem przyimkowym (79) : SVM ktori ieft wielki, á bywa na dwu łązeniu dobrich y dłuřzy *FalZioł* IV 43c; TA riba [...] ieft też wielka, bywa na fiedmi piędzi na dłużá *FalZioł* IV 44c, I 2d, 138d, IV 12d, 41d, 43d, V 17a; *GlabGad* Fv; *RejPs* 56v; *GliczKsiąż* G4; *GroicPorz* B4, o3v, rv; Ták mu fie zda iż wřzytko zá pieniądze znaydzye/ Sławę y cnotę kupić co nie bywa w prawdzye. *RejWiz* 77v, 1v, 18; TEn narod zówždy bywał/ z dawná z bączną głową *RejZwierz* 77; Ale ftáránia Źwiáthá tego/ [...] wřzedřzy zágłufzáią Źłowo/ ták iż bywa bez pożytku [*et sine fructu efficitur*]. *BibRadz* Mar 4/19; ázaś nie Źlychał iż walká ná dwoie bywa *BielKron* 55v; Ná walki nie Źkwáplivy był/ [...] Źpokoim bywał/ nád złoczyńcámi był lithóściwy/winá áni piwá nie rad pijał *BielKron* 387, 460v; iefliže to czytanie nad miarę bywa *KwiatKsiąż* L4v; *Mącz* 417a; *RejPos* 28v [2 r.], 34; *KuczbKat* 340; *RejZwierz* 39, 76, 229; wřziáwřzy przed fie ty rzeczy z baczeniem dobrym/ ktore fá s pomocą/ á ktore ná przekázie bywáią. *BielSpr* 20, 17v, 57; *WujJudConf* 191; *RejPosWstaw* 42; *BudBib* Is 9/5; *BudNT* Matth 13/22; *KarnNap* F3v; *ModrzBaz* 51, 86v; *KochTr* 22; *CzechEpPorz* *4; y tám kędy fię ták rządżono/ częściey z řzkodą niź z pożytkiem bywáło/ o czym hiřtorye Źwiádczą. *NiemObr* 27; *KořakSzczęřl* C2v; *WujNT* 52, *Mar* 4/19; iż kořdy iáko fie komu podobáło ón [złoty czerwony] wedle zdánia řwego řzacował [...] co bywa z řzkodą Rzeczypořpolitęy. *SarnStat* 926, 537, 718, 937, 1275, 1298.

komu (7), *czemu* (2): *RejZwierz* 91 v; á cokolwiek ieft przy nim źle Ź[práwione]go/ bywa to wężowi ná pokarm *BielKron* 2v; *KwiatKsiąż* K4; *RejPos* 280v; *HistLan* E2; ktorich [*herbów i męřtwá przodków*] iefli potomkowie polerowác niebędá/ tedy im bywáią ku wielkëy řromoćie *ModrzBaz* 57; *Phil* M2v. Cf »k woli bywác«.

Przysłowia: iáko y truciřná nie bywác bez przyřmákw *CzechEp* 85.

Káżdá rzecz ktora bez rozmyřłu bywa/ Nietrefny koniec zówždy rádá miewa. *RejZwierz* 228v.

Zwroty: »nie w czas bywác« (2): áno iuź niewczas bywa/ áno iuź nieprzyiaciel [...] rořkofzuie řobie w onych łupiech nářzych. *RejZwierz* 261v, 134.

»k myřli bywác« (2): Acźci pod czás nie wřzytko nam k myřli bywáło *HistLan* E2, C4.

»k woli [komu] bywać« (2): á biłkupi [panom świeckim] [...] w wyelu rzeczy kwoli bywáli *KromRozm III* I8; *Mqcz* 169a.

Z *przyimkiem*: za (3): Ale w [...] wielkich mężach dobrotliwość [...] za wielki podziw bywa *KwiatKsiąż* G2v, I4; Chłop káźle/ z niego śmierdzi/ dziewczki iáko kwiatki/ Zá niepewne bywáią z takich oycow dziatki. *BielSjem* 22.

α. O szczegółach stroju, ekwipunku (7) : *BielŻyw* 43; *RejZwierz* 40; á záprzęgli dwie krowie cielne/ ktore nigdy nie bywály w iármzie *BielKron* 63, 65v; drudzy nie tylko fámí ále y konie ich we zbroi bywáli *BielSpr* 29; Niewiaft miedzy nimi dofyć w chłopim vbiorze bywa *BielSpr* 68, 17.

a. W funkcji przysłowka w zdaniach bezpodmiotowych na określenie czasu (2) : Gdy po iármárku bywa/ gdy kramnice znořą: Vmiáta pod budámí; chocia go nie prořą. *KlonWor* 36.

Przysłowie: Bo wiecz bywa po obiedzie Gdy ślepy ślepego wiedzie. *RejKup* h3v.

10. Z orzecznikiem wyrażonym wyrażeniem porównawczym (11) : Krzemień wodny/ zawždy bywa iakoby mokri *FalZioł* IV 58b; Nad to gdy w oczu boleć czuie tam wnątrz ku mozgowi, á ciało iey bywa/ iakoby zrobione y á zpracowane y, Tho vkażuie wielką płodu nieprzeřpećność [!]. *FalZioł* V [31²], I 113b; *KromRozm I* Iv; Kto táiemną rzecz wyda/ iáko krámarz bywa *BielKom* B7v; *OrzRozm* B2v; obá [król i cesarz] śie kniemu [papieżowi] ná ten czas vćiekáią ná fkárgę/ przetho z obiema bywa/ iakoby pořzodkiem [= pořrednikiem] *BielKron* 223; wielka obfitość zboża tám roście/ zwłáźczá Ryżu/ pńzenice/ ięćzmieniu/ ná ktorých liť bywa iáko czterzy pálce wřerz *BielKron* 267, 271, 446; ták iż człowiek bywa iakoby fám nie fwoy. *ModrzBaz* 52.

11. W orzeczeniach złożonych niektórych osobliwych typów zdań bezpodmiotowych [łącznik występuje zawsze w 3 sg] (10) :

a. Ze skostniałymi formami: wolno (4), nielza (1) (5) : *ReszHoz* 129; Wřákże ante expeditionem deliberationis wolno śie bywa popráwić *SarnStat* 1295.

komu (3): bo mi śie iuż więc bywa nielza wybiegáć. *RejPs* 210; *ModrzBaz* 48v; Item, wolno bywáło Sędzióm Grodzkim ná pytanie łobie bráć do 16. niedziel fądzáć. *SarnStat* 488.

b. Z bezokolicznikiem czasowników oznaczających czucie, postrzeżanie, poznanie (5) : Bowiem w łyśinę trzáłkáło/ Dáleko fłyřzec bywáło. *BierEz* N3; á teź to znáć bywa [...] y ná zdrowiu/ y w dobrej fławie káźdego/ że śie nam wřytko řporzy zá thymi pocźćiwemi zařługámí nářzemi. *RejAp* 11; tákże teź nářtály y dziwné wrzody/ y z dziwnemi przezwiřki/ czo ich pirwey fłyřháć nie bywáło. *RejZwierz* 60; *BielSpr* 62; á potym [...] do kořćiołow náznáćzonych chodzą/ gdzie bywa widzieć Mćiwy Pánie řpectacula *ReszList* 158.

12. W utartych połączeniach z mianownikami liczby pojedynczej rzeczowników: bieda (3), szkoda (1), żal (1) [łącznik występuje w 3 sg praes i nie posiada cechy rodzaju gramatycznego] (5) : Szkodá vpornie gonić bywa więc tych w wale. *KmitaSpit* C.

komu (1), *czemu* (3): A biedá więc po trzy kroć bywa tey koronie/ Ktora ták nędźnie řtoi w tákowej obronie. *RejWiz* 173; *RejPos* 49v [2 r.]; Gdy śie człowiekowi fortunnie wodzi/ żal bywa nieprzyacielom iego. *Phil* Q2.

Formacje pochodne cf 1.BYĆ.

Cf **BYWAJĄCY, BYWAŁY, BYWANIE**

